

uvek neposlušne

žene u crnom beograd

Izdale:

Žene u crnom, Beograd, decembar 2006.

Jug Bogdanova 18/5

Telefon i fax: 011. 2623 225

E-mail: stasazen@eunet.yu

www.zeneucrnom.org

Autorka: Staša Zajović

Sarađivale/i:

Jovana Vuković, Lino Veljak, Ljiljana Radovanović, Marija Perković,
Miloš Urošević, Nevzeta Josifović, Violeta Đikanović

Dizajn:

Škart

Likovna oprema:

mirovni simboli Žena u crnom, Međunarodne mreže Žena u crnom

Tehnička obrada:

Zinaida Marjanović

Štampa:

Standard 2, Beograd

Tiraž: 750

Ova publikacija je realizovana zahvaljujući finansijskoj podršci:

Kvinna till Kvinna

Sadržaj

Ko smo?.....	5
Vidljivi ženski otpor – i dalje smo na ulicama.....	11
Performansi.....	13
Kampanje.....	19
Ženske mirovne mreže – mreže ženske solidarnosti.....	23
Mreže, koalicije, savezi.....	27
Suočavanje s prošlošću	
– tranziciona pravda sa feminističkog stanovišta.....	29
Putujuće ženske mirovne radionice.....	39
Ženska mirovna mreža – širenje i osnaživanje.....	41
Žene, mir, bezbednost – feminističko – antimilitaristički pristup....	47
Preteći znaci fundamentalizama – feministički odgovori.....	53
Moć i drugost – Obrazovanje za demokratiju.....	57
Uzajamna podrška.....	59
Prigovor savesti i antimilitarizam.....	61
Podrška žrtvama rata – podrška izbeglicama i raseljenima.....	65
Izdavačka delatnost.....	67
Međunarodna mirovna politika i međunarodni odnosi.....	71

Ko smo?

Aktivistička grupa i mreža feminističko-antimilitarističke orijentacije, koju čine žene različite generacijske i etničke pripadnosti, različitih obrazovnih i kulturnih nivoa, socijalnog statusa, životnih stilova, seksualnih izbora. Zajednički imenitelj je odbijanje svakog vida politike rata i nasilja, pre svega države ili zajednice u kojoj živimo, a potom i svih drugih, ženski vidljivi i javni otpor svim vidovima patrijarhata: nacionalizma, militarizma, fundamentalizama.

U akcijama, bilo na ulici ili u drugim veoma raznovrsnim aktivnostima Žena u crnom učestvuje veoma različit broj osoba: nekad samo par njih, a nekada par stotina, u zavisnosti od političkih i društvenih okolnosti, od potreba i mogućnosti.

Kad smo nastale?

9. oktobra 1991. u znak protivljenja ratu i ratnoj politici srpskog režima.

Tada, 9. oktobra 1991. započele smo javni, nenasilni protest protiv rata, nacionalizma, militarizma, svih vidova diskriminacije, nasilja.

Čime se bavimo?

– Činimo vidljivim ženski nenasilni otpor: ratu, nacionalizmu, seksizmu, militarizmu, svim vidovima etničke homogenizacije, fundamentalizma, ksenofobije, homofobije i svih drugih vidova diskriminacije i to pre svega države ili zajednice u kojoj živimo a potom svih drugih; do sada smo organizovale preko hiljadu (1000) akcija na ulici u vidu protesta, performansa, pozorišta, kampanja, uličnih marševa, edukacije na ulici; takođe kreiramo estetiku antiratnog nenasilnog otpora povezivanjem sa angažovanim umetničkim grupama i inicijativama;

– *Stvaramo prostore za glasove i akcije žena*: protiv svih vidova patrijarhata, rata, nasilja, osnažujemo žene da svoju ogorčenost i nezadovoljstvo patrijarhalno propisanim ulogama i kontroli nad ženama, kako na privatnom tako i na javnom planu pretvaraju u aktivni nenasilni otpor i građansku neposlušnost; podstičemo organizovanje žena i širenje prostora ženske autonomije.

– *Stvaramo mreže ženske solidarnosti*: na globalnom i regionalnom nivou, preko svih državnih, nacionalnih, etničkih i svih drugih podela i granica.

– *Stvaramo mirovne mreže, koalicije i saveze*: podsticanjem aktivnog

ŽENE U CRNOM, 1991 →

učešća žena u izgradnji mira, u mirovnim procesima i pregovorima, koalicije za kažnjavanje zločina, pre svega zločina počinjenih u naše ime, a potom i svih ostalih, stvaramo koalicije za laičku državu; ukratko, podstičemo i aktivno stvaramo solidarne saveze u korist pravednog i stabilnog mira, jačanja civilnog društva, vladavine prava, socijalne pravde.

– *Zahtevamo suočavanje s prošlošću – primenu raznovrsnih modela tranzicione pravde:* koja obuhvata sve vidove odgovornosti (individualne, kolektivne, moralne, političke), kažnjavanje svih ratnih zločina, izručivanje svih ratnih zločinaca Haškom tribunalu, suđenje pred domaćim sudovima, reiranje novih vidova tranzicione pravde sa feminističkog stanovišta.

– *Organizujemo mirovnu edukaciju:* putem seminara, konferencija, treninga, aktivističkih skupova, susreta, razgovora, radionica o feminizmu, pacifizmu, antimilitarizmu, nenasilju, ženskoj mirovnoj politici, novim konceptima bezbednosti, civilnom društvu, ženskom aktivizmu, interetničkoj i interkulturnoj solidarnosti, reproduktivnim pravima, tranzicionoj pravdi, fundamentalizmima, itd.

– *Stvaramo alternativnu žensku istoriju:* upisivanjem ženskog otpora ratu, upsivanjem drugih i različitih u istoriju i to putem obimnog izdavačkog rada; do sada smo objavile preko šezdeset izdavačkih jedinica (knjiga, brošura, monografija, mirovnih agendi i kalendara) kao i veoma veliki broj postera, lifleta, letaka, nalepnica.

– *Pokrećemo kampanje i zakonodavne inicijative:* radi senzibilisanja javnosti za važna društvena pitanja, pre svega, kampanja vezane za odgovornost za rat i ratne zločine u cilju postizanja pravednog mira, demilitarizacije, kreiranja humane bezbednosti sa stanovišta roda, poštovanja ženskih ljudskih prava, očuvanja laičke države, itd.

ŽENE U CRNOM – PROTIV RATA

Čemu težimo?

– *pravedom i stabilnom miru*: pre svega potpunim suočavanjem s prošlošću i primenom svih vidova tranzicione pravde kažnjavanjem zločinaca i zločina, pre svega počinjenih u naše ime a potom i svih ostalih;

– *korenitoj promeni dominantnog vrednosnog sistema*: (seksističkog, nacionalističko-militarističkog, ksenofobičnog, homofobičnog, itd.) i to putem korenite promene obrazovnog sistema na svim nivoima, vršenjem pritiska na institucije u pravcu uvođenja obavezne edukacije za rodnu pravdu, mir, nenasilje, interkulturalizam, kao i širenjem mirovne politike Žena u crnom, kako na nivou države tako i društva;

– *osnaživanju i širenju ženske mirovne mreže u Srbiji i celoj regiji*: aktivnim učešćem žena u izgradnji mira, u mirovnim procesima i pregovorima, kao i putem aktivne ženske solidarnosti i uzajamne podrške bez obzira na državu, etničku, religijsku pripadnost;

– *snažnom civilnom društvu*: organizovanjem autonomnih civilnih inicijativa, podsticanjem građanske neposlušnosti i održavanjem autonomije u odnosu na državu, na svaku vlast, partiju, vršenjem pritiska na institucije u cilju njihovog pretvaranja u servis građanki i građana, kao i širenjem vrednosti mira, nenasilja, solidarnosti;

– *demokratiji na svim nivoima*: privatnom i javnom, jačanjem vladavine prava, socijalne pravde i suzbijanjem i kažnjavanjem organizovanog kriminala.

Kojim se simbolima služimo?

Osnov estetike Žena u crnom je preokretanje tradicionalnih, patrijarhalnih, nametnutih, obaveznih, najčešće tlačiteljskih simbola i formi u simbole i forme koje smo mi odabrale: antipatrijarhalne, alternativne, 'subverzivne', buntovničke.

Crnina: u tradicionalnoj kulturi žene nose crninu zbog smrti bližih članova porodice, to je privatna, porodična čak i istorijska dužnost žena u mnogim kulturnim kontekstima, na raznim tačkama planete.

Žene u crnom, 1991 →

Za Žene u crnom crnina je javna, politička boja, izbor – crninu nosimo zbog smrti svih žrtava rata i nasilja, a pre svega žrtava zločina počinjenih u naše ime; naša crnina je tokom ratova na prostoru bivše Jugoslavije bila javni čin pobune protiv politike rata, nacionalizma, militarizma.

Nakon rata crnina je i dalje čin odbacivanja kulture smrti, destrukcije, dominantnog vrednosnog sistema.

Nakon rata crninom pokazujemo da smo protiv poricanja i zaborava zločina; crnina je opomena, podsećanje na zločine počinjene u naše ime, traženje odgovornosti za to; crninu i dalje koristimo u svim uličnim manifestacijama vezanim za ratove, komemoracije povodom zločina, pre svega onih koji su počinjeni u naše ime, ali i svih drugih zločina.

Ćutanje: ćutanje je u patrijarhatu ženama nametnuto, ćutanje prekriva ili negira iskustva žena; kod Žena u crnom ćutanje se odvija u javnom prostoru; to je javni čin osude onih koji proizvode rat i nasilje, pre svega u državi i zajednici u kojoj živimo a potom i svim ostalima.

Ćutanje smo odabrale jer nemamo reči da izrazimo tragedije, patnje, bol koju izazivaju ratovi i nasilje.

Ćutanje smo odabrale jer su nam nedostajale reči da izrazimo ogorčenost protiv države organizovanog zločina za vreme režima S. Miloševića a nakon pada tog režima protiv institucionalno organizovanog poricanja zločinačke prošlosti.

Ćutanje je i način da se izbegnu ili barem ublaže provokacije i napadi ljudi u našem okruženju.

Ćutanje je i poziv na razmišljanje, na slušanje i osluškivanje i sebe i drugih, jer je patrijarhat (rat, seksizam, nacionalizam, militarizam kao njegove najvidljivije manifestacije) negacija i poništavanje drugosti i različitosti naspram afirmaciji i vidljivosti drugosti za koju se zalažemo.

Telo: izlaganje na javnim mestima sa tradicionalnim simbolima čiji je smisao potpuno suprotan tradicionalnim (ili je bolje: potpuno izokrenut, izmenjen, preokrenut), predstavlja čin građanske neposlušnosti i antipatrijarhalne pobune.

Crnina, ćutanje i telo kroz estetiku Žena u crnom postaju javni, jasni i vidljivi činovi antipatrijarhalne pobune.

Koliko često izlazimo na ulicu? Koje smo promene unele?

Do 1996. godine proteste smo održavale jednom nedeljno, uvek u crnini i ćutanju, potom smo to radile različitim intenzitetom, u zavisnosti od političkih dešavanja i okolnosti, stepena pripremljenosti i osmišljenosti uličnih akcija. Važan nam je 'ritual', ali takođe je veoma važna osmišljenost i priprema 'rituala'.

Od 1996. često organizujemo akcije jednom nedeljno, nekada više puta nedeljno, nekada jednom mesečno. Naprimera, za vreme tromesečnih građanskih protesta (zima 1996/97.) ulične akcije smo organizovale svakodnevno. Postoje događaji i datumi koje obavezno obeležavamo: godišnjice zločina počinjenih u naše ime, važni datumi međunarodnog ženskog i mirovnog pokreta.

Za razliku od većine grupa unutar Međunarodne mreže Žena u crnom koje su se zadržale na jednostavnom ritualu u crnini i ćutanju, mi smo unele mnoštvo promena, modaliteta, diversifikovale smo i formu i sadržaj, ali često koristimo jednostavni izvorni ritual stajanja u crnini i ćutanju.

U jednostavni ritual u crnini i ćutanju, unele smo mnoštvo drugih elemenata: jarke boje, snažne zvukove, najčešće bubnjeve i uzvikivanje parola megafonom; razne vizuelne efekte uz pomoć žonglerki, a to najčešće praktikujemo u mirovnim marševima i feminističko-antimilitarističkim performansima.

Mirovni znak Žena u crnom iz Beograda: usvojila je Međunarodna mreža Žena u crnom kao svoj znak.

Zastava duginih boja: kao simbol mira, uvažavanja drugosti i raznolikosti unele smo još od 1995. godine i od tada je koristimo u velikom broju akcija.

Fatimina ruka: simbol mira, globalne ženske solidarnosti, ženske istraj-

nosti, interkulturene solidarnosti preuzele smo od Žena u crnom iz Izraela; pored toga koristimo i mnoštvo elemenata iz međunarodnog mirovnog pokreta, izumljujemo nove simbole i rituale u zavisnosti od sadržaja akcija.

Sem toga, sa nama izlaze i muškarci, ne kao nekakva naša zaštita već kao naši saveznici u borbi protiv patrijarhata. Radi se o muškarcima koji su odbili da idu u rat, skrivali se od nasilnih mobilizacija, dezertirali sa ratišta ili se nakon ratova zalažu zajedno sa nama za prigovor savesti, za ukidanje vojske – ukratko, za sve vidove demilitarizacije.

Šta još postizemo uličnim akcijama?

Pored vidljivosti nenasilnog otpora, senzibilizovanja javnosti za određena pitanja, vršenja pritiska na institucije, ovim akcijama želimo i da:

Jačamo odnose solidarnosti i saradnje unutar civilnog društva:

U svim navedenim aktivnostima uličnog karaktera najvećim delom učestvuju aktivistkinje Mreže Žena u crnom, Srbija, aktivisti i aktivistkinje srodnih organizacija, ali i veliki broj građanki i građana; dobar deo ovih akcija realizovan je zajedno sa drugim udruženjima, inicijativama i mrežama, što je veoma važno za jačanje solidarnosti, uzajamne podrške i saradnje unutar civilnog društva.

Promovišemo estetiku antiratnog otpora: saradnjom sa angažovanim umetničkim grupama, pozorištima, među kojima posebno ističemo: Škart, Dah teatar, Centar za kulturnu dekontaminaciju, Institut za angažovanu umetnost, Women act, Stani pani kolektiv....

Vidljivi ženski otpor: i dalje smo na ulicama

Najveći deo naših uličnih akcija (preko hiljadu) odnosi se na ratove i nasilje na prostoru bivše Jugoslavije a ovde ćemo prikazati hronologiju i motive tih akcija:

Protiv rata nad civilnim stanovništvom, protiv zločina počinjenih u naše ime, protiv represije nad političkim neistomišljenicima – za prekid rata, nenasilno rešavanje sukoba...

1991. – 1996:

- Protiv ratne politike srpskog režima, svake srede, u crnini i ćutanju, protestovale smo protiv agresije na Hrvatsku: ubijanja ljudi, razaranja gradova, posebno Vukovara, Dubrovnika, Zadra, protiv prekida saobraćajnih komunikacija i ljudskih kontakata;

- protiv agresije na Bosnu i Hercegovinu, rušenja Mostara, opsade i rušenja Sarajeva, koncentracionih logora, genocida u Srebrenici, zbog nebrojenih zločina u BiH;

- otmice putnika bošnjačke nacionalnosti u Srbiji (Sjeverinu, Štrpcima), zbog progona i diskriminacije drugih i različitih u Srbiji (u etničkom, ideološkom, religijskom, seksualnom pogledu);

- protiv stalnih nasilnih i nezakonitih mobilizacija muškaraca za rat, odvođenja na ratište, progona dezertera u Srbiji;

- egzodusa civilnog stanovništva iz Krajine (Hrvatska) nakon vojnih operacija hrvatske vojske 'Bljesak' (maj 95') i 'Oluja' (avgust 95').

Zima 1996/97: svakodnevno i aktivno učešće u masovnim građanskim protestima u Srbiji, svakodnevne akcije, deljenje letaka o nenasilnim metodama otpora;

Jesen 1997: naročito protiv ratne politike srpskog režima prema Crnoj Gori, protiv represije nad nezavisnim medijima u Srbiji (jesen 1997);

1997– 1999: protiv rata niskog intenziteta na Kosovu, protiv aparthejda nad albanskim stanovništvom na Kosovu, akcije solidarnosti sa nenasilnim narodnim i ženskim pokretom; podrška mirovnim pregovorima između

srpske i albanske strane u Rambujeu 'Bolje pakt nego rat';

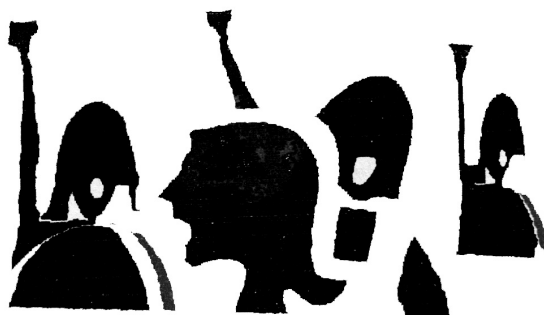
– Protiv progona nealbanskog stanovništva na Kosovu nakon vojne intervencije, proleća 1999;

1999.– 2000: protiv rastuće političke represije srpskog režima nad političkim neistomišljenicima/ama u Srbiji.

Nakon pada režima, oktobra 2000. godine, najveći broj akcija Žena u crnom vezan za ratove na prostoru bivše Jugoslavije bio je posvećen: zahtevima za odgovornošću srpskog režima i protiv poricanja zločinačke prošlosti; protiv eskalacije sukoba u Južnoj Srbiji i Makedoniji (2001) protiv nasilja na Kosovu i Srbiji (mart– april 2004); obeležavanje godišnjica zločina počinjenim u naše ime, posećivanje mesta zločina počinjenim u naše ime (Vukovar, Sarajevo, Srebrenica, Štrpci, Sjeverin, Kosovo); obeležavanjem godišnjica antiratnog otpora u Beogradu i celoj Srbiji.

Akcije globalne solidarnosti protiv nasilja i rata:

Od samog početka svog delovanja Žene u crnom su, kao deo globalnog antiratnog pokreta, učestvovala u skoro svim akcijama protiv ratnog nasilja ili samostalno pokretale takve akcije: protiv sukoba na Bliskom Istoku (Izrael/Palestina, Liban), teroristički napad na Njujork i Vašington, protiv rata i nasilja u Avganistanu, Iraku, Kolumbiji, itd. Takođe smo organizovale i akcije solidarnosti sa mirovnim pokretima u pomenutim i drugim ratnim područjima.

Performansi

Premda je veoma teško praviti klasifikaciju performansa budući da su svi međusobno prožeti raznim sadržajima, rukovodile smo se onim elementima koji su preovladavali u performansima; sem toga performansi često imaju 'putujući' i decentralizovan karakter budući da su mnogi od njih održani van Beograda.

Antiratnog sadržaja: pre svega protiv ratnog nasilja na prostoru bivše Jugoslavije ali i na nekim drugim tačkama planete:

– *Priznajem:* u saradnji sa Centrom za kulturnu dekontaminaciju iz Beograda, povodom sedme godišnjice *Žena u crnom*, Beograd, 1998; performans je izveden kao 'svečani čin' priznavanja naše antiratne i 'antipatriotske' aktivnosti u trenutku jedne od najžešćih represija režima protiv antiratnog pokreta u Srbiji a u performansu je učestvovalo više stotina ljudi.

– *Zamisli/Imagine, omaž Džonu Lenonu:* solidarnost sa mirovnim pokretom SAD-a, a protiv politike cenzure i zabrana nakon terorističkih napada u Njujorku i Vašingtonu (11. septembar 2001.), performans je izveden u Beogradu i Leskovcu.

– *Ženska solidarnost protiv nasilja i rata:* Sarajevo, 11. septembra 2002. zajedno sa Pokretom majki enklave Žepe i Srebrenice.

– *Mape zabranjenog pamćenja:* izveden u saradnji sa ženskom pozorišnom grupom Dah teatar, 10. jula 2004. Beogradu, povodom devete godišnjice genocida u Srebrenici.

– *Da ne zaboravimo genocid u Srebrenici:* performans u Beogradu i Zrenjaninu, jula 2005. povodom desete godišnjice genocida; sličan performans je izveden i 10. jula 2006. povodom jedanaeste godišnjice genocida u Srebrenici.

– *Nikad više – 10 godina od 'Oluje':* povodom desete godišnjice progona civilnog stanovništva iz Krajine (Oluja 95'), na glavnom trgu u Novom Sadu;

– *Razoručajmo svet – stvarajmo mir:* performans aktivistkinja Međunarodne mreže *Žena u crnom* ispred Camp Derby, najveće vojne baze SAD-a u Italiji.

Feminističko– antimilitarističkog sadržaja:

Performansi koje smo izvodile tokom susreta Mreže ženske solidarnosti protiv rata/Međunarodne mreže Žena u crnom 1992– 2001: Proterajmo militarizam iz naših života, Ženska solidarnost protiv nasilja i rata, Uvek neposlušne - samo su neki od naziva performansa koje smo organizovale u Novom Sadu, Subotici, Ulcinju, Podgorici tokom održavanja susreta Međunarodne mreže, uz učešće aktivistkinja iz cele bivše Jugoslavije, kao i sa svih kontinenata.

– *Kasandra sa nama:* performans izveden u saradnji sa Dah teatrom iz Beograda (1997) priča o otporu Kasandre, za vreme trojanskog rata (33 ve-ka pre n. e.) po istoimenom delu nemačke književnice Kriste Volf, dijalog između Kasandre i Žena u crnom; performans je omaž ženskom otporu ratu i militarizmu, na svim mestima na svetu, u svim epohama.

– *Učinimo vidljivim veze između vojnih troškova i tampona:* protiv militarizacije i njenog pogubnog učinka na svakodnevni život žena, na standard, zdravlje, obrazovanje; prvi put performans je izveden u Beogradu maja 1996. godine.

– *Idemo polako da bismo sigurno stigle:* o konverziji vojnih troškova u civilne svrhe ili tzv. gusenica kao simbol istrajnosti, strpljivosti i posvećenosti mirovnih aktivistkinja; gusenicu smo dobile na poklon od španskih feministkinja-antimilitaristkinja i kruži po autonomnim grupama i kao simbol feminističke razmene i podrške; prvi put smo performans izvele maja 2001. godine i od tada desetak puta u raznim gradovima u Srbiji.

– *Demilitarizujmo sebe, demilitarizujmo svoje okruženje:* o konverziji vojnih troškova u civilne svrhe ili tzv. mirovni padobran, koji smo dobile na poklon od španskih feministkinja-antimilitaristkinja kao simbol internacionalističke povezanosti i solidarnosti; performans je izveden je u više gradova u Srbiji;

– *Ovo nisu igračke:* usmeren je protiv proizvodnje i kupovine igračaka deci u vidu oružja, performans promoviše i neseksističko i mirovno vaspitanje za decu od najranijeg uzrasta; prvi put je izveden u Beogradu 4. juna 2001.

– *I dalje neposlušne i dalje na ulicama:* o ženskoj neposlušnosti ratu, nacionalizmu, militarizmu, osmišljen je kao ulična instalacija mirovnog simbola Žena u crnom 'Lice mira'; ovaj performans je izveden više puta tokom 2002, 2003. i 2004.

– *Nijedna žena, nijedan muškarac, nijedan dinar za militarizam*: performans protiv Zakona o pomoći haškim optuženicima i njihovim porodicama; prvi put je izveden u Beogradu, na Međunarodni dan ljudskih prava, 10. decembra 2004.

– *Raspolažemo svojim telom, raspolažemo svojim novcem*: izveden u Beogradu, 28. maja 2005. povodom Međunarodnog dana ženskih akcija za mir i razoružanje (24. maj) i Međunarodnog dana za reproduktivna prava i žensko zdravlje; performans promoviše žensku autonomiju, pravo na izbor, posebno u pogledu reproduktivnih prava i uz naš feministički slogan: Rađam ako želim, s kim želim i kada želim. Neću da rađam za državu, naciju, crkvu, armiju!

– *Žene, mir, bezbednost: ka feminističko-antimilitarističkom konceptu bezbednosti* – povodom pete godišnjice istoimene Rezolucije 1325. Saveta bezbednosti OUN, performans je izveden pred Skupštinom Srbije, 31. oktobra 2005; performans je izveden kao transformacija koja od viktimizirajuće uloge žrtve koju patrijarhalna militarizovana država nudi ženama kao 'zaštita i bezbednost' dovodi do feminističkog koncepta bezbednosti kao poštovanja ženskih ljudskih prava, uzajamne podrške i solidarnosti među ženama.

– *U spomen dezertoru*: simboličan spomenik kao odavanje počasti muškarcima, dezerterima i prigovaračima savesti, koji su odbili da idu u rat ili su pobjegli sa ratišta (1991– 99) za građansku hrabrost, kršenje patrijarhalnih uloga heroja i ratnika; spomenik podižu aktivistkinje koje su pružale podršku dezerterima i prigovaračima savesti, smatrajući ih svojim saveznicima u antipatrijarhalnim nenasilnim pobunama. Podizanje ovog živog spomenika odvija se kao ritual: obelodanjivanjem mape dezerterskih pobuna, mape podrške dezerterima, odlikovanjima u vidu mirovne zastave duginih boja, što je ustvari dekonstrukcija patrijarhalnih militarističkih simbola i kodova. Ovaj performans je izveden prvi put 18. oktobra 2006. godine u Beogradu povodom petnaeste godišnjice antiratnog nenasilnog otpora u Srbiji.

Žene u crnom, 1991 →

Protiv retrogradnih tendencija u društvu: fašistoidnih, klero-nacionalističkih, fundamentalističkih; ove tendencije se ispoljavaju posebno nakon izbora decembra 2003. godine; te akcije promovišu vrednosti antifašizma, ljudska prava, ženska ljudska prava, posebno reproduktivna i seksualna prava, laičku državu...

– *Fašistički mrak u budžak!*: u Beogradu povodom Međunarodnog dana akcija protiv fašizma, rasizma i ksenofobije, 9. novembra 2004; sličan performans pod nazivom Osvetlimo mrak u kojem živimo izveden je u Beogradu povodom Međunarodnog dana ljudskih prava, 10. decembra 2004; ponovljen i 21. marta 2005. godine u Beogradu povodom Međunarodnog dana protiv rasizma; 9. novembra 2006. takođe smo organizovale zajedno sa Centrom Querria performans Zaustavimo fašizam – pokrenimo solidarnost.

– *Nosim vaš plod*: Beograd, 8. mart 2005. u saradnji sa Institutom za angažovano pozorište i umetnost; performans protiv klerikalizacije društva a za promociju reproduktivnih prava; performans je osmišljen kao čin odbijanja propagande rađanja za potrebe, države, nacije, armije, crkve.

– *Proterajmo fašizam zajedno*: performans u Beogradu, 9. novembra 2005. godine, kao pobuna protiv rastućih fašistoidnih tendencija u Srbiji.

– *Stop fašizmu!*: performans u Novom Sadu, 9. decembra 2005.

– *Naučila sam lekciju!*: povodom 8. marta 2006. protiv klerikalizacije društva, svodenja identiteta žena na ulogu majke, rađalice nacije, čuvarke patrijarhalnog morala; izveden u saradnji sa Institutom za angažovano pozorište i umetnost. Ovaj performans je veoma sličan sadržaju performansa *Nosim vaš plod*.

– *Hoćemo demokratiju a ne teokratiju!*: protiv Zakona o crkvama i verskim zajednicama, a u prilog laičke države i potpune odvojenosti crkve od države; performans je izveden više puta tokom aprila i maja 2006. a u saradnji sa Institutom za angažovano pozorište i umetnost.

– *Ni kurve ni svetice– nego žene*: protiv Zakona o crkvama i verskim zajednicama, protiv zloupotrebe religije u političke svrhe i uopšte protiv klerikalizacije društva; performans je izveden u Beogradu 21. juna 2006. u saradnji sa Dah teatrom.

Mirovni marševi: za ženska ljudska prava, suočavanje s prošlošću, izručivanje svih osumnjičenih Haškom tribunalu, za demilitarizaciju

– *Ulice su naše – Ženska solidarnost je naša snaga:* izveden povodom Međunarodnog dana žena 8. marta 2003. u Beogradu, u Leskovcu 2004, u Novom Pazaru i Beogradu 2005.

– *Demilitarizujmo sebe, demilitarizujmo svoje okruženje!*: 28. maja 2003. u Nišu, povodom Međunarodnog dana ženskih akcija za mir i razoružanje.

– *Solidarnost je naša snaga - solidarnost sa Anitom:* ženski marš u Surdulici 3. februara 2005. zbog političkog i seksualnog nasilja nad ženama.

– *Stop mafiji – stop organizovanom kriminalu:* u Leskovcu, 23. septembra 2005. u okviru akcija Međunarodnog antimafija karavana.

– *Stop fašizmu!:* antifašistički marš u Novom Sadu, 10. decembra 2005.

– *Nećemo nazad, branimo svoja prava:* u Beogradu, povodom 8. marta 2006.

– *Pamtimo!:* serija mirovnih marševa održanih u okviru obeležavanja zločina u Štrpcima, Tuzli, Sjeverinu (Prije polje, 27. februar 2005. i 25. maj u Tuzli 2005, 22. oktobra 2005. u Priboju).

Kampanje

Tokom ratova na prostoru bivše Jugoslavije (1991– 99) sve kampanje su bile protiv rata, agresorske politike srpskog režima, protiv prisilne mobilizacije. Nakon pada diktatorskog režima u Srbiji (oktobar 2000. godine nastavljene su kampanje. Navešćemo neke od građanskih akcija u kojima su učestvovala i Žene u crnom, bilo kao grupa ili kao pojedinke:

- *Svakodnevna antiratna akcija paljenja sveća*: ispred Predsedništva Srbije u trajanju od šest meseci (od oktobra 1991. do februara 1992) sa sloganima 'Solidarnost sa svim pobunjenicima protiv rata' i 'Za sve poginule u ratu'; akciju je pokrenula grupa građanki i građana.

- *Referendum protiv rata*: akcija prikupljanje potpisa protiv rata prisilne mobilizacije; akciju pokrenuo Civilni pokret (jesen 1991. i zima 1992); prikupljeno 55 000 potpisa;

- *Kampanje protiv nasilne mobilizacije izbeglica*: koji su našli utočište u Srbiji (posebno 1994. i 1995) pre svega putem redovnog informisanja domaće javnosti, posebno međunarodnih institucija, mirovnih mreža i organizacija za ljudska prava; organizovanjem protesta.

- *Akcije za amnestiju*: muškaraca koji su odbijali da učestvuju u ratu - izbegli vojnu obavezu, dezertirali sa ratišta ili otišli van zemlje a zbog toga bili izloženi raznim vidovima sankcija uključujući i zatvorske kazne; ova akcija je uključivala redovno obaveštavanje domaće i međunarodne javnosti, pružanje pravne podrške i pomoć pravnih eksperata/kinja srodnih udruženja, najčešće Komiteta pravnika za ljudska prava (Yucom), ali nažalost, ni posle usvajanja Zakona o amnestiji (april 2006) muškarci koji regulisali vojni rok nisu oslobođeni sankcija i one se vrlo često arbitrarno primenjuju.

- *Kampanje protiv progona prigovarača savesti*: koji su odbili vojni rok iz verskih razloga budući da je Zakon o vojsci jedino to dozvoljavao; akcije protiv zatvorskih kazni i drugih sankcija; prigovor savesti je usvojen 2003. godine, ali i dalje je tretiran diskriminatorski i neravnopravno u odnosu na vojni rok.

- *Kampanje za priznavanje prava na prigovor savesti*: intenzivno smo započele su maja 2000. godine, dok je najintenzivniji period bio je od decembra 2000. do maja 2001. kada su Komitet pravnika za ljudska prava Yucom i Žena

u crnom pokrenule zakonodavnu inicijativu prikupivši 30.000 potpisa, koji su potom podneti Saveznoj skupštini; ova kampanja odvijala se u celoj Srbiji a pored prikupljanja potpisa, odvijala se kao permanentna akcija za demilitarizaciju u vidu uličnih akcija, performansa, nastupa na medijima, koncerata, tribina; ova kampanja odvijala se sve do priznavanja prava na prigovor savesti, pri čemu se posebno ističe kampanja 'Ko ti kaže da moraš? Odluči!' realizovana maja 2003. u celoj Srbiji deljenjem letaka i ostalog informativnog materijala.

– *Dosta zločina!*: Žene u crnom su jedne od pokretača/ica akcije pokrenute nakon ubistva premijera Z. Đinđića; akcija je trajala marta i aprila 2003. godine; kampanja je imala tri faze a sastojala se u distribuciji i lepljenju nalepnica sa sledećim sloganima: 'Dosta zločina', 'Zahtevamo odgovornost' i 'Vukovar, Sarajevo, Srebrenica, Kosovo, Nemanjina 11'; akcija se odvijala u pedesetak gradova u Srbiji, distribuirano je i zalepljeno preko 700 000 nalepnica sa navedenih sloganima; u kampanji je učestvovalo preko 100 nevladinih organizacija; ova kampanja je deo akcija senzibilisanja javnosti za odgovornost za rat i ratne zločine.

– *'Ne u naše ime, ne sa našim novcem'*: regionalna ženska mirovna inicijativa Žena u crnom, Beograd, autonomnih ženskih grupa iz Sarajeva i Zagreba pokrenuta 8. marta 2004. sa zahtevom za bezuslovnom predajom svih osumnjičenih za ratne zločine Haškom tribunalu sa prostora bivše Jugoslavije, zahtevom da se ne šalju vojne jedinice u tzv. mirovne misije u Irak i da se ne potpiše bilateralni sporazum o neizručivanju građana SAD-a međunarodnom krivičnom tribunalu; ovoj inicijativi predatoj nadležnim institucijama u pomenutim državama pridružilo se više stotina nevladinih organizacija i udruženja sa prostora bivše Jugoslavije.

– *Ne u naše ime!*: narodna inicijativa koju je pokrenula grupa građanki protiv Zakona o finansijskoj pomoći haškim optuženicama i njihovim porodicama; za nedelju dana aprila 2004. godine prikupljeno je preko 18 000 potpisa koliko je zakonom utvrđeno i potpisi su predati Narodnoj skupštini Republike Srbije; Mreža žena u crnom organizovala je prikupljanje potpisa po celoj Srbiji; narodna inicijativa ni do sada nije uvrštena u dnevni red skupštinskog zasedanja zbog čega su Žene u crnom organizovale više protestnih akcija.

– *Izadi i nadglasaj* – za modernu Srbiju!: kampanja za izlaznost za drugi krug predsedničkih izbora (jun 2004.) a protiv šovinističkog kandidata Srp-

ske radikalne stranke; ovu akciju organizovale su Glas razlike i Žene u crnom u 40 gradova Srbije.

– *Izručite ih!*: inicijativa Žena u crnom sa zahtevom nadležnim organima Srbije za potpunom i bezuslovnom saradnjom sa Haškim tribunalom, za hitno i neodložno izručenje Haškom tribunalu svih osumnjičenih za ratne zločine, za hitno ukidanje Zakona o finansijskoj pomoći haškim optuženicima i njihovim porodicama, za hitno i neodložno pokretanje istrage o masovnim grobnicama u Srbiji; inicijativa je imala 'putujući' karakter, organizovana je u deset gradova u Srbiji od decembra 2004. do marta 2005. godine; akcija se odvijala u vidu uličnih akcija, nastupa na medijima, razgovorima u cilju senzibilisanja javnosti za odgovornost za rat i ratne zločine počinjene u naše ime; pomenuta inicijativa je nastavljena i organizovana do sada u više navrata.

– *Ne vojsci!*: inicijativa građanske neposlušnosti u vidu sakupljanja potpisa za peticiju za ukidanje obaveznog vojnog roka; akciju su organizovale Žene u crnom u Beogradu tokom marta i aprila 2005. godine.

– *Prekinimo zaveru ćutanja*: prikupljanje potpisa protiv rastućeg antisemitizma u Srbiji i usvajanja antidiskriminacionog zakona; ovu akciju je pokrenula koalicija G8 i odvijala se tokom marta i aprila 2005. godine;

– *Deklaracija o Srebrenici*: pokrenuta juna 2005. godine od strane koalicije G8 povodom desetogodišnjice genocida u Srebrenici; Deklaracija je upućena Narodnoj skupštini Republike Srbije sa obavezom da preduzme sve mere zaštite prava žrtava ratnih zločina, posebno žrtava genocida u Srebrenici (jul 2005); iako Deklaracija nije čak ni uvrštena u dnevni red skupštinskog zasedanja, izazvala je ogromno interesovanje javnosti i predstavlja veoma važan dokument civilnog društva protiv poricanja zločinačke prošlosti.

– *Žene, mir, bezbednost*: Rezolucija Žena u crnom o učešću žena u procesu izgradnje mira, u mirovnim pregovorima, o bezbednosti žena sa feminističko-antimilitarističkog stanovišta; Rezolucija je predata Narodnoj skupštini Republike Srbije 31. oktobra 2005. povodom pete godišnjice istoimene Rezolucije saveta bezbednosti OUN 1325.

– *Deklaracija o jednakopravnosti seksualnih izbora*: Žene u crnom su je pokrenule decembra 2005. godine povodom 15 godina LGBT aktivizma u Srbiji; Deklaraciju je potpisalo oko stotinjak javnih ličnosti Srbije poznatih po svom dugotrajnom antiratnom, antinacionalističkom angažmanu; istovremeno Deklaraciju je potpisalo više desetina nevladinih organizacija.

Žene u crnom, 1991 →

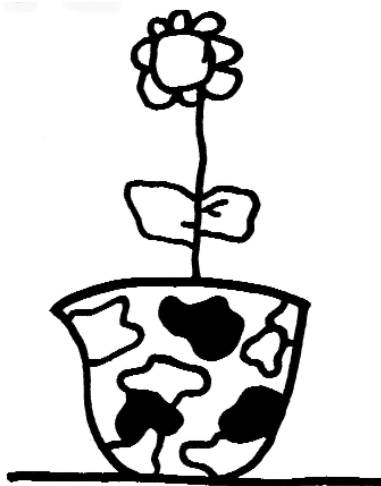
– *'Danas Španija, sutra Srbija'*: kampanja Žena u crnom o jednakopravnosti seksualnih izbora uz aktivno učešće desetak nevladinih organizacija iz Beograda i Novog Sada.

– *Žene kažu Ne ratu* – stop ratu u Iraku!: u okviru međunarodne ženske akcije koju su pokrenule aktivistkinje iz SAD-a (Code pink) za povlačenje trupa iz Iraka Mreža Žena u crnom iz Srbije pokrenula je akciju prikupljanja potpisa koji su predati Ambasadi SAD-a, 8. marta 2006. godine.

– *'Hoćemo demokratiju a ne teokratiju'*: kampanja protiv Zakona o crkvi i verskim zajednicama usvojenog krajem marta 2006. godine a za očuvanje sekularnog karaktera države kao osnovnog demokratskog i ustavnog principa; Koalicija za laičku državu uradila je amandmane na pomenuti Zakon uz podršku desetine nevladinih organizacija iz cele Srbije; Žene u crnom kao jedna od pokretačica Koalicije organizovale su tokom 2006. godine mnoštvo javnih rasprava, uličnih protesta, performansa.

– *Žene pitaju*: mirovna inicijativa Žena u crnom pokrenuta na petnaestogodišnjicu delovanja grupe (oktobar 2006.) kao i 15 godina nenasilnog antiratnog otpora u Srbiji; inicijativa je upućena nadležnim institucijama Srbije sa zahtevom da pruži odgovore i podatke o činjenicama vezanim za rat i ratne zločine (broj žrtava u ratovima 1991– 99; broj nasilno mobilisanih, invalida, masovnih grobnica, kao i podatke o krivičnom progonu muškaraca iz Srbije koji su odbili da idu u rat ili napustili ratiste, itd.).

U ovom periodu Žene u crnom su, zajedno sa drugim organizacijama, pokrenule i druge inicijative protiv fašizacije društva, jačanja klerofašističkih tendencija, kao i za bojkot diskriminatornog i nedemokratskog Ustava Srbije, novembra 2006. godine.

Ženske mirovne mreže - mreže ženske solidarnosti

Žene u crnom iz Beograda su članice ženskih mirovnih mreža, i na globalnom i na regionalnom nivou, a ujedno su i pokretačice jednog broja mreža ženske solidarnosti:

Međunarodna mreža Žena u crnom/Međunarodna mreža ženske solidarnosti protiv rata

Žene u crnom iz Izraela počele su protest januara 1988. protiv izraelske okupacije palestinskih teritorija. Postojale su grupe za podršku u Italiji, SAD-u, Nemačkoj.

Kad su Žene u crnom iz Beograda započele svoj protest (9. oktobra 1991.) u znak podrške organizuju se grupe Žena u crnom u skoro svim evropskim zemljama, SAD-u kao i u Latinskoj Americi, Aziji.

Uz solidarnu podršku prijateljica iz celog sveta, posebno Žena u crnom iz Italije, pokrenule smo Mrežu ženske solidarnosti protiv rata, koja je kasnije prerasla u Međunarodnu mrežu Žena u crnom. Od 1992. organizovale smo deset skupova Međunarodne mreže u Novom Sadu, Totovom selu (Vojvodina), Subotici, Ulcinju (Crna Gora). Ovim skupovima je prisustvovalo 1780 aktivistkinja iz svih zemalja bivše Jugoslavije, 13 evropskih zemalja (Austrija, Francuska, Italija, Španija, Grčka, Belgija, Velika Britanija, Švedska, Danska, Nemačka, Mađarska, Rusija, Čečenija) deset zemalja iz Afrike, Azije, Latinske Amerike, kao i iz SAD-a, Kanade i Australije. Na skupovima je profilisan politički karakter Mreže i to putem rasprava (radionica, panela, performansa, itd.) i to najviše o sledećim pitanjima: ženski otpor ratu i ratnim zločinima; odnos žena prema rodu/naciji/armiji/domovini; građenje zajedničkih strategija otpora svim vidovima etničke homogenizacije i fundamentalizama; povezanost lokalne, regionalne i globalne militarizacije; zajedničko prožimanje feminističko- antimilitarističkih ideja, principa i praksi; ženska globalna solidarnost; seksualna različitost, itd.

Nakon toga skupovi Međunarodne mreže premestili su se van prostora bivše Jugoslavije i održavaju se jednom u dve godine i to: u Italiji (2003), u Izraelu (2005) i naredni skup Mreže održava se u Španiji, 2007.

Međunarodna mreža Žena u crnom okuplja aktivističke grupe ili poje-

Žene u crnom, 1991 →

dinke iz svih zemalja bivše Jugoslavije, Evrope, SAD-a, Latinske Amerike, Afrike, Azije, Australije tako da u okviru Mreže Žena u crnom postoje grupe u više od 250 tačaka širom sveta.

Ova aktivistička mreža predstavlja jedan od najsnažnijih izraza ženskog nenasilnog otpora ratu, kao i alternativne ženske politike.

Zajedničke niti Mreže su:

- odbijanje svih oblika politike rata i nasilja, pre svega one koju vodi država ili zajednica u kojoj živimo a potom i svih ostalih;
- građenje solidarnih veza, saveza i koalicija sa ženama iznad svih državnih, nacionalnih i svih drugih granica i podela;
- globalna ženska mirovna politika zasnovana na principima feminizma i antimilitarizma;
- ženska alternativna politika i diplomatija: podsticanje dijaloga među ženama sukobljenih/zaraćenih strana i to uglavnom stvaranjem prostora za razmenu, za zajedničke inicijative i aktivnosti; podrška autonomnim ženskim inicijativama u kriznim područjima organizovanjem poseta 'tegodnim mestima', održavanjem stalnih kontakata, pružanjem političke, emotivne, moralne i finansijske podrške aktivnostima i projektima autonomnih ženskih grupa u konfliktnim i postkonfliktnim područjima; podsticanje dijaloga među ženama sukobljenih/zaraćenih strana stvaranjem prostora za razmenu, podršku, zajedničke inicijative i aktivnosti (o konkretnim vidovima podrške i pomoći u okviru međunarodne alternativne politike biće više reči u odeljku o međunarodnoj mirovnoj politici);
- nenasilni otpor svim vidovima etničke homogenizacije i patrijarhalne kontrole nad ženama nametanjem etničkog jedinstva;
- podrška učešću žena u mirovnim pregovorima, na lokalnom, regionalnom i globalnom planu;
- stvaranje pravednog i stabilnog mira putem akcija građanske neposlušnosti protiv svih vidova militarizma, kampanjama za demilitarizaciju, kampanjama pritiska na institucije posebno radi konverzije vojnih troškova u civilne svrhe, pokretanjem globalnih antiratnih akcija, kao i akcija solidarnosti sa ženama iz ratnih područja.

Međunarodna mreža Žena u crnom je nastala izvan svih oficijelnih struktura, ne postoji 'centar', ili upravni odbor Mreže, održava se putem pomenutih skupova, bilateralnih sastanaka pojedinih 'nacionalnih' ili regio-

nalnih mreža, održava stalnu komunikaciju elektronskim putem, pokreće često i efikasno zajedničke inicijative i akcije. Mreža održava svoje aktivnosti isključivo na volonterskoj osnovi.

Mreža Žena u crnom Srbije – ženska mirovna mreža

Razvijala se se kao aktivistička mreža u Srbiji od 1997. godine. Pošto su Žene u crnom zbog svog javnog i jasnog antiratnog angažmana bile izložene stalnoj režimskoj demonizaciji, mreža se razvijala istovremenim delovanjem na dva nivoa: permanentnim edukativnim aktivnostima putujućeg, decentralizovanog karaktera po celoj zemlji i organizovanjem uličnih akcija.

Mreža je stvarana postepeno, ne kao 'nametanje spolja' ili tzv. 'projektno umrežavanje' koje je uglavnom kratkotrajno i bez učinka.

Mreža je nastajala isključivo 'odozdo', kao plod aktivističke želje, strasti i uverenja, prožimanja teorije i prakse, aktivističkog angažmana i teorijskih znanja.

U Mreži deluju aktivističke grupe i pojedinke u više od trideset gradova u svim delovima Srbije; neke grupe i pojedinke su od samog početka, druge imaju različite ritmove, učestvuju povremeno i u određenim akcijama, neke grupe i pojedinke prestaju sa svojim delovanjem u Mreži, nove se priključuju.

Mreža deluje na principima feminizma, pacifizma/antimilitarizma, nenasilja, solidarnosti, građanske neposlušnosti nacionalizmu, militarizmu, svim vidovima etničke homogenizacije, fundamentalizama, homofobije, svim vidovima nepravdi i diskriminacija. Pored ovih vrednosti žene u Mreži povezuju odnosi solidarnosti, uzajamne podrške, prijateljstva, brižnosti i privrženosti, sestrinstva, poverenja, zajedničkog uzdizanja/učenja.

Jedan od osnovnih slogana je *Ne u naše ime i Ne dajmo se od svojih prevariti*, kao odbijanje svih ratova, ratnih zločina, pre svega onih počinjenih u naše ime a potom i svih ostalih, kao izraz neposlušnosti svim vidovima patrijarhata, kao kritički stav prema svakoj vlasti.

Mrežu čine žene koje nisu pristale da budu pasivne žrtve nacionalističko-militarističke politike režima S. Miloševića, kao ni sadašnje dominantne nacionalističke politike u Srbiji; žene koje zahtevaju odgovornost za rat i ratne zločine srpskog režima, žene koje javno izražavaju neposlušnost nacionalistima i militaristima, koje se zalažu za kulturu drugosti i različitosti (u etničkom, kulturnom, seksualnom pogledu).

Mrežu čine žene veoma različitih pripadnosti i opredeljenja: etničkih, religijskih, kulturnih, seksualnih, obrazovnih, socijalnih.

Od 2002. godine Mreža održava redovne sastanke a od 2003. godine tri do četiri sastanka godišnje; uglavnom u Beogradu. Na ovim sastancima dogovaraju se zajedničke akcije, razmenjuju iskustva i informacije, a horizontalno povezivanje među grupama unutar, između gradova Mreže predstavlja veoma važan element autonomije i solidarnosti, što još uvek nije stalna praksa i to uglavnom zbog nedostatka sredstava. Dogovoreno je da se u ovom pogledu Mreža realizuje mnoštvo zajedničkih aktivnosti: seminara, radionica, uličnih akcija, kampanja.

Ženska mirovna koalicija:

Čine je Ženska mreža Kosova i Mreža Žena u crnom Srbije i plod je decenijske solidarne podrške i saradnje među aktivistkinjama autonomnih ženskih grupa sa Kosova i Srbije a formalizovana je maja 2006. godine. Ženska mirovna koalicija je inicijativa građanki zasnovana na ženskoj solidarnosti koja prelazi nacionalne, etničke i verske granice i podele. Koalicija se zalaže se pravedan i održiv mir, za uključenje žena kao ravnopravnih partnerki u proces izgradnje mira, za učešće žena u mirovnim procesima i pregovorima, za primenu Rezolucije 1325 i za poboljšanje političkog, ekonomskog i društvenog položaja žena, suprotstavljajući se retrogradnim tendencijama i procesima u različitim državama koji su štetni za postizanje ciljeva Rezolucije. Po otpočinjaju zvaničnih pregovora o statusu Kosova, Ženska mirovna koalicija je vršila monitoring pregovora iz rodne perspektive, sa zahtevom da se u buduću status uključe pitanja ženskih ljudskih prava, mirovnog i feminističkog aktivizma. Koalicija održava stalne i tromesečne susrete kontakte na kojima se dogovara o zajedničkim aktivnostima. Najvažnija aktivnost koju je do sada realizovala Koalicija je konferencija 'Žene, mir, bezbednost' održana početkom septembra 2006. godine u Strugi (Makedonija) uz učešće 60 aktivistkinja iz obe zemlje. Aktivistkinje Ženske mirovne koalicije takođe zajedno prezentuju aktivnosti u inostranstvu, kako pred institucionalnim tako i alternativnim međunarodnim forumima.

Mreže, koalicije, savezi

Pored navedenih, Žene u crnom, zajedno sa drugim mrežama i nevladinim organizacijama, su tokom 2005. i 2006. pokrenule i sledeće regionalne koalicije i saveze:

G8: To je Grupa 8 nevladinih organizacija iz Beograda: Beogradski krug, Centar za kulturnu dekontaminaciju, Građanske inicijative, Fond za humanitarno pravo, Helsinški odbor za ljudska prava Srbije, Inicijativa mladih za ljudska prava, Komitet pravnika za ljudska prava i Žene u crnom. Ova koalicija, pokrenuta početkom 2005. godine, zalaže se za odgovornost za rat i ratne zločine, pre svega srpskog režima; za kažnjivost svih ratnih zločina; protiv poricanja zločinačke prošlosti u Srbiji, a primenu svih vidova tranzicione pravde; uspostavljanje vladavine prava i demokratije pritiskom na institucije putem kampanja, javnih saopštenja, zahteva za pokretanjem krivične i svih drugih vidova odgovornosti predstavnika vlasti. G8 je pokrenula brojne zajedničke inicijative od kojih je najzapaženija Deklaracija o Srebrenici, juna 2005. godine.

Koaliciju za laičku državu: pokrenuta je početkom 2006. godine zajedno sa još četiri nevladine organizacije iz Beograda: Beogradski centar za ljudska prava, Centar za mir i razvoj demokratije, Glas razlike i Žene u crnom, uz podršku više desetina NVO-a iz cele Srbije; koalicija je organizovana protiv Zakona o crkvama i verskim zajednicama, protiv klerikalizacije društva, a za očuvanje laičkog karaktera države, to jest, za potpunu odvojenost crkve od države.

Regionalni ženski lobi za mir, bezbednost i pravdu u Jugoistočnoj Evropi: pokrenut je jula 2006. godine i čine ga aktivistkinje civilnog društva i demokratskih političkih partija iz regije Balkana (Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Hrvatska, Kosovo, Makedonija i Srbija); zalaže se za unapređenje mira, bezbednosti i stabilnosti u Jugoistočnoj Evropi. Lobi se do sada u više navrata oglasio u prilog pravičnog i trajnog rešenja problema Kosova, održao više konsultativnih sastanaka.

Feministička koalicija: feminističke grupe iz Beograda koje tesno saraduju (Autonomni ženski centar, Centar za ženske studije, Incest trauma centar, Glas razlike, Rekonstrukcija Ženski fond i Žene u crnom); na mesečnim sastancima dogovaraju aktivnosti, oblike zajedničkog rada, podrške, nastupa

Žene u ratu, 1991 →

na međunarodnom i regionalnom planu. Akcenat se posebno daje izradi zajedničkih dokumenata za sesije CEDAW (Konvencija o eliminaciji diskriminacije nad ženama), kao i aktivnostima protiv svih retrogradnih tendencija (posebno kleronacionalističkih) u društvu koji najviše ugrožavaju ženska ljudska prava.

Suočavanje s prošlošću – tranziciona pravda s feminističkog stanovišta

Žene u crnom su i nastale kao reakcija na ratnohuškačku i agresorsku politiku srpskog režima tako da je ovo verovatno najvažniji segment mirovne politike grupe i mreže. Osećanja ozlojeđenosti, stida, krivice transformisale smo u činove nenasilnog otpora i građanske neposlušnosti. Dok je trajao rat to je bilo suočavanje dok se 'dešava istorija' tj. zločinačka politika režima. Do oktobra 2000. godine protestovale smo protiv državno organizovanih zločina. Smatrale smo i smatramo da su srpski režim, srpske oružane formacije koje su počinile nebrojene zločine, kao i institucije koje su ih podržavale, najodgovornije za raspad Jugoslavije.

Nakon pada diktatorskog režima S. Miloševića, a posebno nakon ubistva premijera Đinđića (mart 2003.) Žena u crnom, kao i onaj deo civilnog društva koje se zalaže protiv poricanja zločinačke prošlosti, reagovala su protiv raznih vidova institucionalnog poricanja zločinačke prošlosti (u nastavku će biti navedeni načini i modeli suočavanja s prošlošću – modeli tranzicione pravde) :

Akcije na ulici: budući da su mnoge već pomenute u prethodnim odeljcima, ovde ćemo ih akcije samo kratko rezimirati:

Protesti svake srede od oktobra 1991 do kraja 1995. godine: protesti su bili direktno vezani za rat, ratne zločine počinjene pre svega u naše ime, kao i ostale u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Kosovu, kao i protesti vezani za nasilje, represiju i progone manjinskih naroda i grupa (na etničkoj, verskoj, ideološkoj osnovi).

Komemoracije/godišnjice zločina: organizovane su uglavnom u Beogradu, ali i u drugim gradovima u Srbiji; to su istovremeno zahtevi za odgovornošću za rat i ratne zločine, senzibilizovanje javnosti a pre svega, činovi odavanje počte žrtvama zločina, činovi saosećanja sa porodicama i zajednicama preživelih. Od velikog broja akcija ovog tipa, izdvajamo komemoracije koje redovno, tj. svake godine obeležavamo: godišnjica agresije na BiH (6. april); godišnjica zločina otmice i ubijanja osoba bošnjačke nacionalnosti u Štrpci-ma 27. februara, godišnjica genocida u Srebrenici (11. jula). Pored toga, na svaku petogodišnjicu, desetogodišnjicu ili petanestogodišnjicu sledećih

Žene u crnom, 1991 →

zločina organizovale smo akcije: pad i rušenje Vukovara (18. novembar), 'Oluja' (5. avgusta, progon civilnog stanovništva iz Krajine, Hrvatska), Sjeverin (22. oktobar), Tuzla (25. maj), itd.

Kampanje: permanentni zahtevi za istinom o zločinima, za kažnjavanjem svih organizatora, naredbodavaca i izvršilaca zločina, kao i protiv poricanja, umanjivanja ili relativizovanja zločina; kampanje smo pokretale ili samostalno, ili zajedno sa drugim grupama, mrežama i koalicijama. Navešćemo samo neke od njih: Ne u naše ime, ne sa našim novcem, protiv Zakona o pomoći haškim optuženicima i njihovim porodicama, Deklaracija o Srebrenici, Žene, mir, bezbednost, Žene pitaju itd.

Posećivanje 'tegobnih' mesta – ratnih/kriznih područja: odlasci u tzv. neprijateljske zemlje ili zajednice tokom rata. Kao čin kršenja svakog vida nacionalnog konsenzusa, otpor svim vidovima etničke homogenizacije, ali pre svega kao politika solidarnosti i građenja poverenja. Navešćemo samo neke od poseta: (razni delovi Hrvatske, 1991.– 1995.); odlasci u Sarajevo tokom opsade (1994. i 1995.) mirovni karavan u Tuzlu; redovni odlasci na Kosovo za vreme rata niskog intenziteta i institucionalnog aparthejda srpskog režima protiv albanskog stanovništva na Kosovu 1995. – 1999.), itd.

Posećivanje mesta zločina počinjenih u naše ime: ovu praksu smo intenzivirale naročito nakon rata; to je politika uvažavanja dostojanstva žrtava, solidarnosti sa njima, činovi priznanja zločina počinjenih u naše ime i traženja oprostaja, to je politika građenja pravednog mira, poverenja i prijateljstva. Od 2002. oko pedeset aktivistkinje Mreže Žena u crnom iz raznih gradova u Srbiji odlaze organizovano i kolektivno svake godine na komemoracije genocida u Srebrenici a više puta smo na poziv Udruženja majki enklave Srebrenica i kao i Udruženja građana 'Žene Srebrenice' prisustvovala dženazi/ukupno identifikovanih lica u Memorijalnom centru u Potočarama.

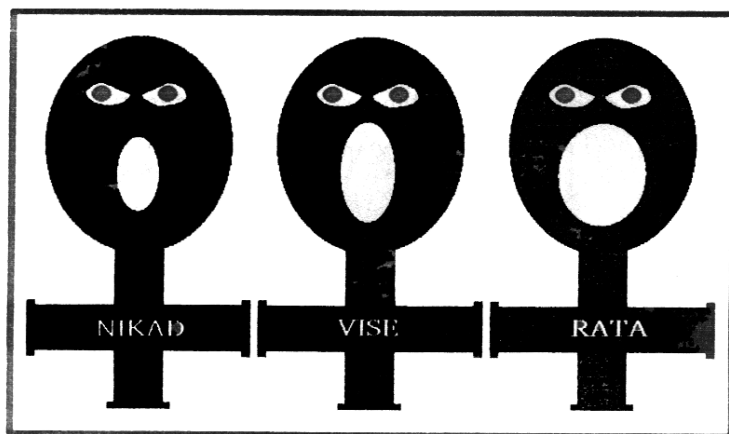

Takođe smo odlazile zajedno sa drugim grupama na komemoraciju zločina u Štrpcima (Prijepolje 2005. i 2006.), kao i u Priboj (godišnjica zločina u Sjeverinu); zajedno sa drugim grupama prisustvovala komemorativnom skupu povodom desetogodišnjice masakra u Tuzli (25. maj 2005.). Povodom 15 godišnjice rušenja i pada Vukovara (18. novembar 2006.) preko pedeset aktivistkinja Mreže Žena u crnom prisustvovala su komemorativnom skupu u Vukovaru.

Pamćenje i obeležavanje važnih činova i datuma iz istorije antiratnog otpora u Srbiji: većina stanovništva u Srbiji, posebno mladi žrtve su sistematskog prećutkivanja i falsifikovanja nedavne prošlosti, tako da se pored prećutkivanja zločina, isto vrši i sa otporom ratu, zločinima, nacionalizmu u periodu od 1991. do 1999. Ovaj čin je podsećanje na brojne građanske antiratne akcije, na pobune rezervista, dezertera, njihovih roditelja, kao i ženske antiratne inicijative. U ove akcije spadaju i zahtevi za preimenovanjem ulica i javnih prostora. Umesto dominantnog nacionalističko-militarističkog obeležavanja, tražile smo i tražimo da se daju imena pacifističkih i feminističkih aktivista i aktivistkinja. Politika pamćenja kao građanske odgovornosti uključuje i pomen antiratnim aktivistima/njama.

Akcije protiv fašizacije društva: kao posledice nesuočavanja sa zločinačkom prošlošću, perpetuiraju se politika isključivanja drugih i različitih; u duhu antifašističke politike Žena u crnom organizujemo, bilo samostalno ili sa drugim udruženjima, brojne akcije na ulici, kao i javne tribine, skupove.

Žene u crnom, 1991

Javna svedočenja: kako o zločinima, stradanjima, patnjama žrtava i preživelih srodnica/ka, njihovom angažmanu u građenju pravednog mira. Javna svedočenja imaju ogroman značaj za saznavanje činjenica o ratnim zločinima, kao i moralnu dimenziju katarze i isceljenja. Žene u crnom su organizovale prvo javno svedočenje u Srbiji (6. aprila 2002. godine na desetu godišnjicu agresije na BiH) članica Udruženja enklave Srebrenica i Žepa, srodnica ubijenih u genocidu, jula 1995. Aktivistkinje Mreže Žena u crnom iz mnogih gradova Srbije prisustvovala su kako ovom javnom svedočenju, tako i brojnim drugim koje je u Beogradu organizovao Fond za humanitar-no pravo tokom 2005. i 2006. godine.

Praćenje suđenja : kao sastavni deo aktivnosti možemo podeliti na period pre pada i nakon pada režima. Nakon vojne intervencije (1999.) kao i u 2000. godini posebnu pažnju posvetile smo praćenju suđenja žrtvama političke represije i etničke mržnje i diskriminacije od strane režima.

Montirana suđenja pripadnicima/ama albanske nacionalnosti sa Kosova, kao i iz Srbije u mnogim gradovima Srbije (najviše u Nišu i Beogradu): suđenja istaknutim liderima i liderkama albanskog naroda na Kosovu, đakovičkoj grupi (173 osobe), kao i grupi od pet albanskih studenata Beogradskog Univerziteta.

Montirana suđenja političkim neistomišljenicima srpske nacionalnosti: krivični procesi protiv lidera i liderki civilnog društva; sudski procesi su se održavali tokom 1999. i 2000. godine u Leskovcu i Valjevu.

Pored toga što smo prisustvovala ovim suđenjima, izveštavale smo domaću i međunarodnu javnost, organizovale kampanje solidarnosti, kao i konkretne vidove pomoći, kako žrtvama režimskog terora tako i njihovim porodicama.

Kažnjivost zločina – put do pravednog mira: nakon pada režima pratile smo suđenja za zločin u Sjeverinu, Štrpcima, Podujevu, kao i suđenja za ubistvo premijera Đinđića.

Praćenje suđenja u Specijalnom sudu – Veće za ratne zločine u Beogradu. Pomenuti sud je osnovan 2003. godine i predstavlja jedinu instituciju u zemlji u kojoj pomenuto Veće za ratne zločine kompetentno sudi počinio-cima ratnih zločina, uključujući i zločine počinjene sa srpske strane.

Suđenje 'Škorpionima: Od decembra 2005. aktivistkinje Mreže Žena u crnom iz Srbije prate organizovano i sistematski svakog meseca a ponekad

i dva puta mesečno u zavisnosti od zakazanih ročišta, suđenje optuženima iz paravojne formacije 'Škorpioni' za ubistvo civila bošnjačke nacionalnosti, jula 1995. u okviru genocida u Srebrenici. Do sada je 81 aktivistkinja Mreže Žena u crnom pratila ovo suđenje i to iz sledećih gradova: Beograda, Niša, Pirota, Zaječara, Dimitrovgrada, Leskovca, Babušnice, Vlasotinca, Kruševca, Vrbasa, Novog Sada, Zrenjanina; ukupno smo provele 31 dan na suđenjima i to četiri aktivistkinje sva ročišta, četiri aktivistkinje po dva puta, 21 aktivistkinja po jedan put.

Suđenje za zločin Suva Reka: pripadnici MUP-a Srbije ubili su 26. marta 1999. 46 pripadnika/ca albanskog civilnog stanovništva u Suvoj Reci (Kosovo). Proces je počeo oktobra 2006. godine i do sada smo prisustvovala svim ročištima (14 dana) pred Specijalnim sudom i to: 20 aktivistkinja iz 9 devet gradova Srbije; četiri aktivistkinje sva tri ročišta, jedna aktivistkinja 2 puta, četiri aktivistkinje jednom.

Praćenje suđenja važno je iz mnoštva razloga: to je način sticanja znanja o ovom modelu tranzicione pravde u okviru institucionalnog pravnog sistema, o modelima tranzicione pravde kao jačanja odgovornosti civilnog društva u suočavanju s prošlošću, kao i doprinos senzibilizovanju javnosti za zločine počinjene u naše ime. Ipak, praćenje suđenja je pre svega izraz naše solidarnosti sa žrtvama, jer su kontakti sa srođnicama/ima ubijenih, koje takođe prate suđenja, od izuzetnog značaja u moralnom, emotivnom i političkom pogledu. U okviru ove aktivnosti organizujemo susrete sa srođnicama/ima žrtava zločina, kao i predstavnicima/ama organizacija iz BiH i Kosova, koje takođe prate suđenje, pišemo dnevne izveštaje sa suđenja, organizujemo diskusione kružoke u grupama unutar Mreže kao i u javnosti, pravimo analize, itd.

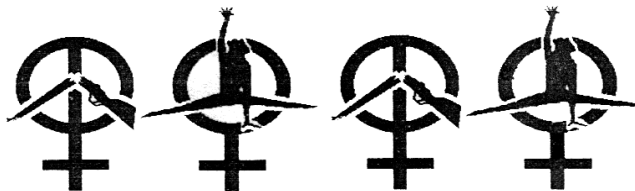
Suočavanje s prošlošću – edukativne aktivnosti:

Iako su sve gore navedene aktivnosti edukativno-aktivističkog karaktera, u ovom segmentu navodimo seminare, tribine, predavanja, treninge o ovom pitanju.

Mostovi mira i demokratije – od 1998. do 2002. godine organizovale smo seriju od više od trideset tribina o Haškom tribunalu (Hag – za i protiv) o pitanjima odgovornosti države, o ulozi civilnog društva u suočavanju i to u svim delovima Srbije. Na ovim tribinama učestvovala/i su novinari/ke, univerzitetski profesori, aktivista/kinja iz Srbije i Hrvatske.

Ova aktivnost je nastavljena i tribine su održavane u gradovima u kojima do tada nisu organizovane i to zajedno sa raznim nevladinim organizacijama, ali i demokratskim opštinskim vlastima u institucionalnom prostoru: bibliotekama, domovima kulture, opštinskim salama, itd.

Osim naglašavanja važnosti suđenja zločincima u cilju denacifikacije regiona i emancipacije običnih ljudi od položaja talaca zločinaca iz sopstvenih naroda, na tribinama je pokazano kako su argumenti srpskih i hrvatskih nacionalista protiv Haga identični: u Hagu se proganjaju samo pripadnici 'svoje' nacije. Ovakvi stavovi su nametnuli civilnom društvu potrebu za još većom odgovornošću u promeni vrednosnog sistema i vršenju pritiska na institucije ka primeni tranzicione pravde. U tom pogledu aktivistkinje Žena u crnom su učestvovala na velikom broju seminara i tribina kao predavačice i koordinatorke, ali su istovremeno organizovale treninge za osposobljavanje što većeg broja aktivistkinja Mreže za primenu i multiplikaciju znanja o tranzicionoj pravdi. Tokom 2005. i 2006. pažnju smo posvetile rodnoj dimenziji u suočavanju s prošlošću. Premda prethodno navedeni vidovi aktivnosti podrazumevaju rodnu dimenziju, tokom 2005. i 2006. posvetile smo posebnu pažnju upoznavanjem sa iskustvima međunarodnog ženskog pokreta, ali i tragajući za novim modelima.

Suočavanje sa prošlošću: feministički pristup

Tranziciona pravda je skup institucija, političkih i socijalnih procesa, mera i odluka koje se donose i sprovode u procesu demokratske tranzicije, tj. tranzicije od zločinačkih/diktatorskih režima ka demokratiji. Tranziciona pravda podrazumeva krivične i nekrivične sankcije; obuhvata sve vidova odgovornosti: individualne, kolektivne, moralne, političke, sve mehanizme reparacije i rehabilitacije žrtava zločina. Od krivičnih sankcija najpoznatiji model tranzicione pravde su suđenja za ratne zločine a od nekrivičnih najpoznatiji modeli su komisije za istinu i pomirenje, lustracija, otvaranje tajnih dosijea, odšteta/reparacija žrtvama zločina, pomirenje, itd.

Do sada poznati modeli tranzicione pravde nisu uzimali u obzir rodnu dimenziju i autonomni ženski pokret je preuzeo tu odgovornost.

Feministički pristup suočavanju sa prošlošću ne podrazumeva negiranje ili preispitivanje postojećih modela tranzicione pravde budući da ih smatramo izuzetno važnim, već je to uključivanje rodne dimenzije u teoriju i praksu suočavanja sa prošlošću, tj. u proces tranzicione pravde. To je vrednovanje ženskog nenasilnog otpora patrijarhatu, ratu, seksizmu, nacionalizmu i militarizmu; pretvaranje osećanja ogorčenosti, nemoći i krivice zbog ratova koje je srpski režim vodio u naše ime u akcije građanske odgovornosti; osnaživanje autonomije žena kroz aktivno učešće u izgradnji mira, vidljivost žena kao akterki mira a ne samo kao žrtava rata i nasilja; razvijanje etike brige kao i javni angažman žena na prevenciji rata i izgradnji mira; građenje koalicija ženske solidarnosti kao aktivne politike mira, stvaranje novih modela tranzicione pravde, koje se oslanjaju na međunarodna iskustva, ali odgovaraju specifičnim potrebama i zahtevima ovog regiona.

Edukativne aktivnosti Žena u crnom na feminističkom suočavanju sa prošlošću ima dve faze. Prva je trajala od marta do novembra 2005. i obuhvata trening programe i seminare. Dva trening seminara su održana u Beogradu, 25.- 27. marta 2005. i 15.- 17. aprila 2005. Sledeće teme su obrađene: teorije odgovornosti, feministička praksa i teorija odgovornosti; od etike brige do etike građanske odgovornosti; o ženskim međunarodnim tribunalima za ratne zločine; o etičkim principima Žena u crnom; o modelima tranzicione pravde, o posledicama poricanja zločinačke prošlosti po pravni sistem, sistem vrednosti, budućnost; o mehanizmima za izbegavanje odgovornosti- o otporima Haškom tribunalu; od odgovornosti civilnog društva u tranzicionoj pravdi, posebno o feminističkom suočavanju s prošlošću. Interaktivna

predavanja su držale najpoznatije žene u Srbiji koje spajaju dva kriterijuma: aktivističko i akademsko jer se radi o ženama koje su pokrenule najveći broj antiratnih inicijativa, a po profesiji su filozofkinje, istoričarke, pravnice, itd. Takođe su predavanja držale i aktivistkinje i feminističke teoretičarke mlađe generacije, kao i aktivistkinje Mreže Žena u crnom iz Italije. Nakon ove faze osposobljavanje, počela je primena stečenih znanja na terenu.

Organizovani su regionalni seminari: u Sijarinskoj banji na jugu Srbije (13.– 15. maj 2005.), na Paliću u Vojvodini (24.– 26. jun), na Zlataru u Sandžačkoj regiji (1.– 4. septembar) i Kragujevcu, u centralnoj Srbiji (25.– 27. novembar). Teme o kojima se razgovaralo su: koncept suočavanja sa prošlošću; od uloge žrtve do odgovorne/og građanke; ja i odgovornost; modeli tranziciona pravda; suočavanje sa prošlošću kroz žensku solidarnost i otpor fašizmu i kontinuitet ženskog nenasilnog otpora. U ovim seminarima je učestvovalo preko 200 žena iz 30 gradova Srbije, Kosova i Crne Gore.

Druga faza rada na ovim temama je započeta u martu 2006. i još uvek traje, a pored navedenih, obuhvata još aktivnosti:

Tranziciona pravda sa feminističke stanovišta: projekat uključuje produbljivanje i razrađivanje već pomenutih tema kroz radionice i predavanja. Nastao je kao odgovor na želje učesnica regionalnih seminara da nauče više o ovim važnim i zanimljivim pitanjima. Do sada su održani jednodnevni seminari o sledećim temama: „Odgovornost civilnog društva za suočavanje sa prošlošću i feministički pristup tranzicionoj pravdi“ (Beograd, 10. maj), „Ženska solidarnost u suočavanju sa prošlošću“ (20. maja u Leskovcu i 30. maja u Zaječaru) i „Ja i odgovornost“ (7. jula u Velikoj Plani); Vlasotince 'Ja i odgovornost' (12. decembar). Ove radionice je pohađalo 90 aktivistkinja, a interesovanje za organizovanjem ovih radionica je veoma velik.

Znanje kao građanska odgovornost za mir - male bibliotetke tranzicione pravde: formiranje biblioteka o tranzicionoj pravdi od izdanja domaćih autora/rki kao i prevedenih dela. Do sada su formirane biblioteke u osam gradova u Srbiji unutar Mreže žena u crnom, kao podsticaj produbljivanja saznanja i organizovanja diskusija o ovoj temi. Predviđeno je da se u ovoj fazi urade i brošure o tranzicionoj pravdi sa feminističkog stanovišta i to o sledećim temama: teorije odgovornosti, modeli tranzicione pravde, ženski tribunali i ženska solidarnost i suočavanje sa prošlošću: principi mirovne politike Žena u crnom“.

Da vidim, da znam, da menjam: projekcije snimljenih svedočanstava, dokumentarnih i igranih filmova, kako o stradanjima u ratu, ali i nenasilnom otporu ratu, posebno ženskom mirovnom pokretu u bivšoj Jugoslaviji, kao i drugim delovima sveta (Bliski Istok, Afrika, Latinska Amerika). Do sada su projekcije filmova su organizovane u svim regionima Srbije, ukupno osam gradova, uz učešće 143 žene i to ne samo aktivistkinje Mreže, već i ostale žene mnogo manje upoznate sa problemima suočavanja i tranzicione pravde. Posle projekcija su održavane radionice i okrugli stolovi na kojima se razgovaralo o temama obrađenim u ovim filmovima. Većina učesnica je izjavila da ovakve projekcije podstiču žene da se još više angažuju na suočavanju, posebno na mirovnom aktivizmu, da je neophodno da filmove vidi što širi krug ljudi u Srbiji, itd.

Žena u crnom, 1991 →

Sećanje na ženski otpor – pamćenje kao odgovornost: kao jedna od novih aktivnosti nastala je kao vid 'pozitivnog' suočavanja s prošlošću, tj, sa podsećanjem na 15 godina antiratnog otpora, 15 godina od rada Žena u crnom i odvijala se od oktobra do kraja decembra 2006. godine; sastojala se od projekcije filma 'Uvek neposlušne' Žena u crnom i audio-vizuelne instalacije angažovane umetničke grupe 'Škart' i razgovora o antiratnom otporu, o ženskom aktivizmu i suočavanju s prošlošću u desetak gradova (Kikinda, Zrenjanin, Zaječar, Leskovac, Bečej, Novi Sad, Kraljevo, Tutin, Kruševac). U okviru ovog segmenta organizovani su koncerti antiratne pank grupe 'Hoću-Neću', kao i izložba fotografija Žena u crnom. Ova aktivnost će biti nastavljena i u 2007. godini.

Druge aktivnosti u vezi suočavanja sa prošlošću:

- uspostavljanje i održavanje kontakata sa porodicama žrtava zločina počinjenih u naše ime;
- lobiranje za sprovođenje tranzicione pravde u Srbiji samostalno ili zajedno sa drugim organizacijama;
- prikupljanje i štampanje svedočanstava osoba pogođenih ratom;
- pisanje, štampanje i deljenje letaka o tranzicionoj pravdi, podsećanju na zločine i sličnim temama.
- izdavanje javnih proglašenja o pitanjima koja se odnose na suočavanje sa prošlošću.

Putujuće ženske mirovne radionice

Ostale edukativne aktivnosti

Ovaj edukativni projekat započet je februara 1998. i trajao je do oktobra 2002. godine. Tada je prerastao u niz raznovrsnih edukativnih segmenata nazvanih Ženska mirovna mreža– širenje i osnaživanje.

'Putujuće...' su podstakle stvaranje Mreže Žena u crnom u Srbiji.

'Putujuće...' su se sastojale u održavanju radionica u četiri regije u Srbiji: u Kragujevcu (za centralnu, južnu i istočnu Srbiju); u Kraljevu (za zapadnu i centralnu Srbiju); u Novom Pazaru (za Sandžak), u Novom Sadu (za Vojvodinu) i u Nikšiću (za Crnu Goru).

Ukupno je održano 6 ciklusa radionica, nakon svakog ciklusa organizovani su evaluacioni sastanci (najmanje po 5 učesnica iz svake regije), što je omogućavalo međusobno upoznavanje kao i pokretanje zajedničkih inicijativa.

Radionicama su prisustvovala aktivistkinje civilnog društva, demokratskih političkih partija, sindikata, a od profesionalnih grupacija učestvovalo je najviše prosvetnih radnica, koje su primenjivale pedagoške metode i sadržaje Žena u crnom u obrazovne institucije.

'Putujuće...' su imale ogromnu vrednost i značaj za vreme ratova, diktatorskog režima: razbijale su medijsku blokadu, služile za solidarno povezivanje žena demokratske– građanske orijentacije, pomagale demontiranje patrijarhalnog mentaliteta, predrasuda i stereotipa, pre svega stvaranju ženske mirovne mreže koja je prerasla u Mrežu Žena u crnom u Srbiji. Ovaj edukativni projekat pomogao je da se razbije demonizovana predstava koju su režimski mediji širili o Ženama u crnom. Već posle prvog edukativnog ciklusa, osim radionica za žene, u svim gradovima u kojima su održavani regionalni seminari, održavane su i aktivnosti koje su uključivale građanstvo: tribine, susreti, ulične akcije. Svaki ciklus radionica je trajao po tri dana, u svakom od pomenutih regija održavane su iste radionice.

Za pripremu svakog od edukativnih ciklusa korišćena je obimna literatura i bibliografija; učesnicima radionica distribuirani su eseji/radovi o tema ciklusa a od četvrtog ciklusa počele smo da šampamo i brošure koje su varirale od 50 do 99 stranica. Takođe su korišćene kombinovane interaktiv-

ne metode i sadržaje iz više zemalja (najviše iz Španije i SAD-a) ali su uvek prilagođavane učesnicama radionica i modifikovane u zavisnosti od iskazanih potreba učesnica i spoljnih okolnosti.

Još nešto o sadržaju rada u 'Putujućim...':

I ciklus Žene menjaju žene: sadržavao je tri radionice (O civilnom društvu; prepoznavanje ženskih potreba i odnosi prijateljstva među ženama). U ovom ciklusu je zajedno sa evaluacionim sastankom učestvovalo je 132 žene.

II ciklus Ženska prava su ljudska prava: obuhvatao je takođe tri radionice (o istorijatu, pojmu, sadržaju ženskih ljudskih prava; reproduktivna prava i odnos majke i ćerke); u ovom ciklusu učestvovalo je 119 žena.

III ciklus: Interetnička i interkulturalna solidarnost: sadržavao je pet radionice (jednake a različite; o stereotipima i predrasudama; o identitetima; suživot u različitostima; ne/lojalnost njima ili sebi); u radionicama ovog ciklusa učestvovalo je 197 žena.

IV ciklus: Žene i moć: (radionice : od nevidljive moći do podele moći; o menjanju pojma, sadržaja i strukture moći; o moći u ženskim grupama); učestvovalo je 184 žena.

V ciklus: Žene i antimilitarizam: (sledeće radionice: militarističke vrednosti u svakodnevnom životu; kako militarizacija pogađa žene; o istoriji i iskustvima feminističko-antimilitarističkog angažmana); u ovom ciklusu ukupno je učestvovalo 214 žena.

VI ciklus: Ženska mirovna politika: obuhvatao je radionice (odučavanjem od patrijarhata stvaramo mir; o ne/miroljubivosti žena po prirodi; o ženskim mirovnim koalicijama; o donosima među ženama kao politici mira); učestvovalo je 211 žena.

U okviru ovog projekta održano je 207 radionica; ukupan broj direktnih učesnica u ovom projektu je 1248 žena iz 52 grada iz Srbije i Crne Gore.

'Putujuće...' su obuhvatale i razne druge aktivnosti: brojne mirovne susrete sa žena iz bivše Jugoslavije, naročito u trenucima povećanih tenzija i potreba za direktnim angažmanom mirovnih aktivistkinja. Od ovakvih susreta izdvajamo ženski mirovni susret održan u Bujanovcu, južna Srbija, 14. jula 2001. u jeku krize u Makedoniji. Na susretu je učestvovalo pedesetak aktivistkinja iz Makedonije i Srbije. Ovom prilikom organizovane su i mirovne akcije na ulici.

Ženska mirovna mreža – širenje i osnaživanje

Odvija se od jula 2002. godine i nakon višegodišnjeg rada prerastao je u posebne edukativne segmente. Kao nastavak projekta 'Putujuće ženske mirovne radionice' zadržao je putujući, decentralizovani karakter. Međutim, uvedene su i novine:

- projektne aktivnosti se artikulišu u skladu sa uvidom u potrebe aktivistkinja, probleme određene sredine, kao i u skladu sa kulturno-političkom atmosferom i situacijom;
- otvara se prostor za određena pitanja i teme o kojima postoji veoma nizak nivo informacija i saznanja;
- radionice se održavaju u gradovima u kojima nisu bile realizovane aktivnosti u okviru 'Putujućih...' kako u cilju širenja mreže, tako i horizontalnog povezivanja aktivistkinja;
- forma je veoma diversifikovana: radionice, predavanja, tribine, panel diskusije/okrugli stolovi, međunarodne i regionalne konferencije;
- sadržaj je takođe veoma diversifikovan i prilagođen je ne samo potrebama učesnica iskazanim tokom 'Putujućih...' već i uvida koordinatorki radionica u impakt i međuzavisnost dešavanja na globalnom planu i regionalnom planu (npr. militarizacija, globalizacija) a pre svega, reperkusije globalnih kretanja na civilno društvo i položaj žena;
- povezivanje aktivističkog angažmana i akademskog zvanja i znanja ili prožimanje teorije i prakse, stvaranje neformalnih koalicija stručnjakinja i aktivistkinja, proces međusobnog 'učenja' i uzajamne podrške;
- još snažnije prožimanje feminizma i antimilitarizma, itd.

Na sledeći način su svrstane edukativne aktivnosti u okviru ovog projekta:

Međunarodne i regionalne konferencije i seminari

Civilno društvo – ženski aktivizam – stvaranje mira: oktobar 2002. u Beogradu uz učešće 57 aktivistkinja iz 17 gradova u Srbiji i Crnoj Gori). Predavačice su bile najistaknutije feminističke teoretičarke iz zemalja bivše Jugoslavije koje su istovremeno feminističke i mirovne aktivistkinje, ali i nositeljice najviših akademskih zvanja. Panel diskusija se ticala sledećih tema: ženske autonomne inicijative u bivšoj Jugoslaviji; žene u disidentskim pokretima; ženska politika u nekadašnjim komunističkim zemljama; granice feminističkih kompromisa; građanska odgovornost i feministkinje, civilno društvo nakon 11. septembra, itd.

Civilno društvo i ženski aktivizam: regionalni dvodnevni seminar u vidu predavanja i radionica, održan avgusta 2003. u kojem su učestvovala 33 aktivistkinje iz 6 gradova u Južnoj Srbiji.

Serijski seminari sa istom temom održani su:

Borsko jezero, avgusta 2004. godine, uz učešće 29 aktivistkinja iz sedam gradova Istočne Srbije;

Negotin (istočna Srbija) seminar održan krajem oktobra 2004., učestvovalo 18 aktivistkinja iz četiri mesta u pomenutoj regiji.

Valjevo (centralna Srbija), decembar 2004; učestvovalo je 12 žena.

Kraljevo (centralna Srbija), januara 2006. uz učešće 21 aktivistkinje.

Na navedenim seminarima učestvovalo je 170 žena.

'Sve za mir, zdravlje i znanje – ništa za naoružanje' – počev od maja 2002 do sada. Žene u crnom organizuju feminističko-antimilitarističke aktivnosti povodom dva važna datuma za globalni autonomni ženski pokret: 24. maj- Međunarodni dan ženskih akcija za mir i razoružanje i 28. maj – Međunarodni dan akcija za žensko zdravlje i reproduktivna prava. U okviru ovog projekta održane su tri konferencije (dve u Beogradu i jedna u Nišu) u vidu radionica, panel diskusija o: militarizaciji, ženskom siromaštvu, vojnim troškovima, razoružanju, feminističkom pristupu zdravlju, reproduktivnim i seksualnim pravima, demografskom politici, bezbednosti, itd.

Na tri pomenute konferencije učestvovala su kao predavačice veoma

istaknute stručnjakinje i aktivistkinje iz zemalja bivše Jugoslavije, kao i SAD-a, Holandije, Belgije, Argentine, Alžira, Velike Britanije, itd. Ukupno je učestvovalo: 280 žena iz svih delova Srbije. Organizovanje istoimenih konferencija je nastavljeno, o čemu će biti reći u narednim segmentima.

Ženska mirovna politika

Serijski seminara o principima ženske mirovne politike, ženskim mirovnim koalicijama, ženskom otporu, itd. održanih u Beogradu i Negotinu (2004.), Beogradu (2006.), Kruševcu 2006. uz učešće 173 žena. Takođe je održana serija razgovora/radionica tokom 2004. godine pod naslovom 'Ženski mirovni mostovi' i to u Pljevljima (Crna Gora), Dimitrovgradu, Boru, Požarevcu i Trsteniku, u kojima je učestvovalo stotinjak žena.

Neda Božinović: Kontinuitet borbe za mir i ženska ljudska prava: jednodnevna konferencija o aktivističkom i teorijskom angažmanu Nede Božinović, jedne od osnivačica Žena u crnom (1917.– 2001.) održana je u Zaječaru, 1. aprila 2006. godine zajedno sa mirovnom grupom 'Neda'. U okviru ovog susreta angažman Nede Božinović osvetljen kroz njeno antifašističko delovanje, prosvetiteljski i istraživački rad, kao i kroz feministički i mirovni aktivizam; istog dana priređena je i izložba fotografija, kao i mirovna akcija na ulici. U pomenutim aktivnostima učestvovalo je preko 40 aktivistkinja iz Zaječara, Beograda, Negotina, Majdanpeka, Boljevca, Bora.

Naših 15 godina – 1991.– 2006: mirovni susret održan u Beogradu 7. i 8. oktobra 2006. godine; u okviru obeležavanja petnaeste godišnjice rada Žena u crnom realizovane su panel diskusije, radionice, promocija filma 'Uvek neposlušne' koji prikazuje rad grupe, izložba. U svim ovim aktivnostima učestvovalo je oko 250 osoba, kako iz Beograda, tako i iz cele Srbije.

U ovaj segment spada i desetak celodnevni radionica o solidarnosti i prijateljstvu među ženama kao politici mira, održanih u raznim gradovima u Srbiji, kao i u Crnoj Gori (Nikšić) periodu od 2001. do kraja 2006. Radionica je prisustvovalo oko 250 žena.

Žene i moć

Drugačija moć je moguća: međunarodna konferencija, održana marta 2004. u Leskovcu, u okviru konferencije održane su tri panel diskusije i šest radionica o ženama i moći, drugačijem načinu upražnjavanja moći, izgradnji novih vidova moći, itd. Učestvovalo je 135 žena iz Srbije, kao i aktivistkinje Međunarodne Mreže Žena u crnom iz Italije, Španije, Kolumbije, SAD-a.

Jednodnevni i/ili dvodnevni seminari o odnosima žena i moći, vrstama moći, menjanju pojma, sadržaja i strukture moći, itd. održani su tokom proleća 2004.godine u Zaječaru, Dimitrovgradu, Pirotu; učestvovala je 72 žene.

Globalizacija i alterglobalizacija

Održano je više međunarodnih konferencija:

Globalizacija solidarnosti i socijalne pravde – stvaramo mir nudeći alternativu' marta 2003. u Beogradu; to je prva konferencija o temi globalizacije u Srbiji koja povezuje akademski i alternativni nivo, to jest, teorijski i aktivistički; na konferenciji se razgovaralo u vidu panel diskusija o: kulturnim, političkim, socijalnim, ekonomskim dimenzijama globalizacije, kao i o odgovorima na nepravedenu neoliberalnu globalizaciju (alterglobalistički pokret). Na konferenciji su učestvovali/i predavači/ce iz Hrvatske, Italije, Nemačke, kao i 100 aktivistkinja iz oko tridesetak gradova Srbije i pet gradova Crne Gore.

Globalizujmo feminizam i antimilitarizam - međunarodna konferencija održana u Beogradu od 29. do 31. marta 2002. na kojoj su učestvovala oko pedesetak aktivistkinje iz Mreže Žena u crnom iz cele Srbije, kao i grupa od pet aktivistkinja Mreže Žena u crnom iz Italije.

Globalizujmo feminizam i antimilitarizam – konferencija održana krajem decembra 2003. u Beogradu uz učešće aktivistkinja iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Italije, Slovenije, SA-a, Nemačke, kao i 60 aktivistkinja iz 16 gradova Srbije.

Tribine/predavanja/okrugli stolovi: o feminističkom pristupu zdravlju; o ženskom zdravlju i politici; reproduktivna i seksualna prava i privatizacija zdravstvenih usluga; o globalizaciji konzervativizma i alternativama, o verskim fundamentalizmima, konzervativizmu i retrogradnim tendencijama na prostoru bivše Jugoslavije, o verskom fundamentalizmu u periodu tranzicije; o kleronacionalističkim i fašistoidnim tendencijama u Srbiji; o feminizmu kao utopiji i stvarnosti, o muškarcima i feminizmu, o feminističkom antimilitarizmu, o prožimanju feminističke teorije i aktivizma, o ženskim ljudskim pravima, o politici međunarodne pomoći, itd.

Tribine i predavanja su održani u Beogradu, Beloj Crkvi, Leskovcu, Novom Sadu, Nišu, Novom Pazaru, Pančevu, Kragujevcu, Novom Pazaru, Vlasotincu, Dimitrovgradu, Tutinu, Zrenjaninu, itd. Tribine su održane u periodu od 2003. do 2006. godine.

U ovom segmentu projektnih aktivnosti učestvovalo je preko 1000 osoba, s tim što ubrajamo samo one koje su se upisale/i, a verovatno je broj veći jer je u ovakvoj vrsti aktivnosti teško utvrditi precizan broj.

Patrijarhat i feminističke alternative: serija radionica o odnosima roda i nacije, ženskoj solidarnosti, održane tokom jeseni 2004. u Pirotu, Leskovcu u kojima su učestvovala 63 žene; slična serija radionica održana je tokom jeseni 2005. i to u Pljevljima (Crna Gora).

Jednake a različite: celodnevne radionice održane u Zaječaru, Beloj Crkvi i Prijepolju uz učešće 50 žena.

Reproduktivna prava su ljudska prava: celodnevne radionice održane u Tutinu (20 žena).

U okviru edukativnih aktivnosti održano je više seminara o jačanju kapaciteta Mreže Žena u crnom: upravljanje projektnim ciklusom januara 2002; dva seminara o predstavljanju u medijima (februar i maj 2003.) u kojima je učestvovalo 83 aktivistkinje mreže.

Kao što je rečeno, tokom trajanja raznovrsnih edukativnih aktivnosti u okviru ovog projekta, nastala je potreba za još snažnijim osposobljavanjem za pojedine teme ili bolje rečeno goruća društvena pitanja koja naročito pogađaju žene. Tu su već navedene aktivnosti vezane za suočavanja s prošlošću, a u sledećim segmentima navešćemo aktivnosti vezane za pitanja bezbednosti sa rodnog stanovišta, kao i feminističke odgovore na sve izraženu klerikalizaciju društva.

Žene, mir, bezbednost – feminističko – antimilitaristički pristup

Od početka delovanja Žene u crnom se zalažu za razne vidove demilitarizacije, kako na institucionalnom tako i na kulturno-duhovnom planu i to putem uličnih akcija, edukacije (konferencija, seminara, radionica), zakonodavnih inicijativa, izdavačkih poduhvata. U okviru naše alternativne istorije o svemu tome postoji mnoštvo pisanih dokumenata. Premda se tek poslednjih godina problemu bezbednosti posvećuje posebna pažnja, naš feminističko-antimilitaristički angažman je uvek dovodio u pitanje tradicionalno-militarizovano shvatanje bezbednosti. Pre svega, celokupnim antiratnim delovanjem, zahtevima za odgovornost za rat i ratne zločine, kampanjama za prigovor savesti na služenje vojnog roka, zalaganjem za prigovor savesti na vojne troškove, zakonodavnim inicijativama gradile smo drugačije koncepte i prakse bezbednosti.

Kampanje

Žene, mir, bezbednost: rezolucija Žena u crnom podneta povodom pete godišnjice (31. oktobar 2005) istoimene Rezolucije Saveta bezbednosti OUN. Pored zahteva za implementacijom ove Rezolucije, grupa poslanica građanske orijentacije u Skupštini Srbije predala je našu rezoluciju. Ona sadrži osnovne zahteve iz Rezolucije 1325. (učestće žena u mirovnim procesima i u donošenje odluka o miru; uključivanje rodne perspektive u mirovne procese, obuka za rodnu perspektivu u mirovnim misijama; zaštita žena u oružanim sukobima i post-ratnom periodu i uvođenje rodne dimenzije i perspektive u izveštajima UN i u mehanizmima za implementaciju mirovnih sporazuma). U našu rezoluciju unele smo zahteve specifične za političku zajednicu u kojoj živimo: nenasilno rešavanje sukoba i uključivanje civilnog društva i aktivistkinja mirovnog pokreta u njima; zaštita i poštovanje ljudskih ženskih prava i bezbednosti svih građanki i građana, posebno građanki angažovanih u odbrani ljudskih prava; očuvanje sekularnog karaktera države; efikasnu primenu Zakona o porodici kojim se sankcioniše nasilje nad ženama; ukidanje Zakona o pomoći haškim optuženicama i njihovim porodicama i preusmeravanje tih sredstava u humanitarne svrhe, u projekte obrazovanja za mir i nenasilje, diskontinuitet za zločinačkom politikom,

izručenje svih osumnjičenih za ratne zločine; uvođenje krivične odgovornosti za negiranje genocida u Srebrenici; demokratsku i civilnu kontrolu nad svim oružanim snagama; sprečavanje privatizacije oružanih snaga, poštovanje prava branitelja/ljki ljudskih prava, itd. Nažalost, i pored stalnih zahteva od kojih je poslednji podnet 31. oktobra 2006. godine, Skupština Srbije nije uzela u razmatranje rezoluciju 'Žene, mir, bezbednost', što potvrđuje nedemokratski karakter sadašnjih vlasti u Srbiji.

'Nećemo nazad – branimo svoja prava: povodom 8. marta (2005. i 2006.), kampanja usmerena protiv klerikalizacije društva, rastućih fundamentalističkih tendencija, ugrožavanja reproduktivnih prava, rasta vojnih i policijskih troškova na štetu ženskih ljudskih prava; kampanja se odvijala u vidu uličnih akcija, deljenja letaka u celoj Srbiji, medijskih nastupa, javnih debata.

Reproduktivna prava i bezbednost: sastoji se u akcionom istraživanju/anketama o reproduktivnim pravima uopšte a posebno o abortusu: realizuje se od počev svakog maja od 2002. godine do sada u oko dvadesetak gradova u Srbiji. Naime, propaganda koju vrše nacionalistički demografi, klerofašistički mediji, kao i kleronacionalističke institucije usmerena je protiv emotivnog, duhovnog, političkog integriteta žena – svođenja žena na funkciju rađanja u interesu države, nacije, crkve i kampanja je usmerena ne samo protiv pomenutih tendencija već pre svega kao odbrana reproduktivnih prava.

Edukativne aktivnosti

Mogu se podeliti na konferencije, seminare, radionice.

'Sve za mir, zdravlje i znanje – ništa za naoružanje' – konferencije koje održavamo od 2002. (izuzev konferencija 2005. o kojoj će kasnije biti reči) godine spajajući dva važna datuma 24. maj - Međunarodni dan ženskih akcija za mir i razoružanje i 28. maj - Međunarodni dan akcija za žensko zdravlje i reproduktivna prava. Valja napomenuti da smo mi prva grupa i mreža u svetu koja spaja ova dva datuma i povodom toga organizuje svake godine feminističko-antimilitarističke aktivnosti. Ove konferencije međunarodnog karaktera kritički preispituju tradicionalni koncept bezbednost u funkciji rata, militarizma i nacionalizma, promovišu humanu bezbednost namenjenu ljudskim potrebama, ulaganju u mir, razvoj, zdravstvo, obrazovanje, ženska ljudska prava. Održane su u Beogradu i Nišu i na njima je do sada učestvovalo 280 aktivistkinja.

'Žene, mir, demokratija': projekat realizovan tokom cele 2005. godine i sastojao se od dva osnovna dela: regionalnih trening-seminara i međunarodnih trening-konferencija, kao i niza drugih srodnih aktivnosti.

Regionalni trening-seminari:

Seminar „Uloga ženskog aktivizma u izgradnji civilnog društva i mira“ održan na Zlataru, u Sandžačkoj regiji, od 18.– 20. februara 2005. Na interaktivnim radionicama i predavanjima obrađene su teme: civilno društvo; civilno društvo i ženski aktivizam; mir, bezbednost i demilitarizacija iz ženske perspektive; zajedničko lobiranje za sprovođenje rezolucije 1325 i feminizam.

Održana su i tri seminara pod nazivom „Žene, mir, bezbednost“ - na Borskom jezeru u istočnoj Srbiji od 1. do 3. jula 2005., u Predajanu u južnoj Srbiji, 25. i 26. septembra 2005. i u Beogradu, 31. oktobra 2005. Teme ovih seminara su, između ostalog, bile: politika identiteta; sadržaj Rezolucije 1325 Saveta bezbednosti UN-a, značaj njenog sprovođenja i ženska mirovna politika.

Poslednji trening-seminar, „Bezbednost i suočavanje sa prošlošću“, je održan u Kragujevcu od 25-27. novembra 2005. Učestvovalo je 55 žena iz 16 gradova Srbije i Kosova. Teme su se odnosile na suočavanje sa prošlošću, bezbednost, identitet - izabrani ili nametnuti, ličnu odgovornost, žensku solidarnost i ženski mirovni aktivizam i rezoluciju 1325.

Dva međunarodna trening-programa:

„Mir, ženska ljudska prava i solidarnost“ – održan u Novom Pazaru, Sandžacka regija, od 4. do 6. marta 2005. i „Sve za mir, zdravlje i obrazovanje - ništa za naoružanje“ – održan u Beogradu, od 27. do 29. maja 2005.

U okviru prvog pomenutog programa treninga, kojim je obeležen 8. mart- Međunarodni dan žena, održane su panel diskusije na teme: mir i bezbednost, ženska solidarnost protiv konzervativnih tendencija i udružene aktivnosti na implementaciji rezolucije 1325.

Trening u Beogradu održan je 27, 28 i 29. maja 2005. i ticao se sledećih tema: ženski aktivizam protiv konzervativnih tendencija, razlika između koncepta državne bezbednosti i humane bezbednosti, koncept humane bezbednosti, rezolucija 1325, politička demografija i polna politika, kao i demografska politika i nacionalna bezbednost.

Druge aktivnosti u okviru projekta *Žene, mir, demokratija* bile su radionice i predavanja o civilnom društvu i ženskim ljudskim pravima u Vlasotincu na jugu Srbije i Dimitrovgradu u istočnoj Srbiji. U Tutinu, Sandžak-jugozapadna Srbija, su održana je serija radionica – pod nazivom „Reproduktivna prava su ženska ljudska prava. Žene u crnom su učestvovala i u Međunarodnom anti-mafija karavanu (koji je prošao kroz Leskovac krajem septembra 2005.) u cilju podizanja svesti o vezi koja postoji između ratne mafije i političke elite, a organizovale su i aktivnosti povodom obeležavanja petogodišnjice usvajanja rezolucije 1325.

Rezultati aktivnosti vezanih za rodnu dimenziju bezbednosti i izgradnju humanog i feminističko-antimilitarističkog koncepta bezbednosti su: pro-

dublјivanje i proširivanje znanja o konceptu, značenju i značaju bezbednosti; proširivanje saznanja o značaju bezbednosti za svakodnevni život žena i ženski mirovni aktivizam; izraženo interesovanje žena za izgradnju bezbednosti u funkciji ženskih ljudskih prava a ne nacionalne bezbednosti; prožimanje teorijskih znanja i aktivističkog iskustva o pitanjima roda, mira i bezbednosti; jačanje saradnje između aktivistkinja i akademskih stručnjakinja za ovu oblast; povećanje svesti civilnog društva i javnosti uopšte o značaju rezolucije 1325; aktivnosti lobiranja grupe poslanica u Skupštini Srbije; stalni zahtevi da Republika Srbija implementira Rezoluciju 1325, povećana senzibilnost medija za teme pola i bezbednosti; i formiranje regionalnih i globalnih mreža čije aktivnosti su usmerene na pitanja pola, mira i bezbednosti.

U okviru ovog projekta učestvovalo je 325 žena.

Pored toga, organizovale smo i druge aktivnosti:

Žene, mir, bezbednost: konferencija održana u Beogradu 31. oktobra 2005. godine povodom pete godišnjice Rezolucije 1325; u okviru ove konferencije održane su dve panel diskusije: *Bezbednost je odsustvo straha, nasilja, bede...od tradicionalnog preko humanog koncepta bezbednosti*, uz učešće poznatih ekspertkinja o bezbednosti, kao i političarki građanske orijentacije i panel diskusija *Napadi na braniteljke ljudskih prava i aktivistkinje za mir* u kojoj su učestvovalе najpoznatije aktivistkinje civilnog društva iz Srbije i Crne Gore, inače izložene medijskom demonizaciji zbog istrajnog zalaganja za raskid sa zločinačkom prošlošću i primenu tranzicione pravde; ovoj konferenciji prisustvovalo je 79 aktivistkinja iz 22 grada iz Srbije i Crne Gore.

Bezbednost i ženski aktivizam: promocija izdanja „Osnažene kroz pobunu“ realizovan je kroz seriju radionica/diskusija o ženskom aktivizmu, izazovima, preprekama sa kojima se suočavaju aktivistkinje civilnog društva u Srbiji. Radionice i promocija knjige su održane u septembru, oktobru i novembru 2005. u šest gradova u Srbiji (Leskovcu, Zrenjaninu, Beogradu, Pirotu, Novom Sadu i Kikindi) i na njima je učestvovalo oko 140 žena.

Izdavačka aktivnost

Žene, mir, bezbednost: zbornik radova u izdanju Žena u crnom; u zbornik od 185 stranica su zastupljene najpoznatije ekspertkinje i aktivistkinje za ovu temu; podeljen je na dva dela: 1. Od kritike tradicionalnog shvatanja bezbednosti do koncepta humane bezbednosti; 2. Feminističko-antimilitaristički koncept bezbednosti.

O snažene kroz pobunu: prevod knjige autorke Jane Barry *Rising up in Response* (Urgent Action Fund), knjiga objavljena jula 2005. godine i tiče se borbe za ženska prava u konfliktnim područjima; sadrži sedam poglavlja i ima 176 stranica.

Pored toga, Žene u crnom su izdale velikim broj lifleta i letaka o ovoj temi.

Preteći znaci fundamentalizama- feministički odgovori

Žene u crnom se zalažu za laičku državu, tj. za potpunu odvojenost crkve od države, suprotstavljaju se svim formama zloupotrebe religije, etničke pripadnosti, kulturnog nasleđa i tradicije u političke svrhe, posebno represiji nad ženskim reproduktivnim i seksualnim pravima. Pored aktivnosti vezanih za ovo pitanje a navedenih u ovom izdanju, ovde ćemo se osvrnuti na period 2005. i 2006. Tokom devedesetih godina verske institucije, pre svega Srpska pravoslavna crkva, zauzimale su važno mesto u proizvodnji ratno-huškačke politike, a sve izraženija klerikalizacija društva najviše je pogađala žene. Na sve takve tendencije Žene u crnom su reagovala i o tome je već bilo reči u mnogim od segmenata ovog izdanja. Nakon pada režima S. Miloševića u Srbiji nastavljene su kleronacionalističke, klerofašističke pa i fundamentalističke tendencije kao oblici napada na demokratiju, civilno društvo a posebno na ženska ljudska prava. Žene u crnom su protiv ovih opasnih tendencija i pokreta organizovale niz aktivnosti, a ovaj projekat jedan od njih.

I Edukativne aktivnosti

Tokom 2005. godine organizovana je serija radionica o uticaju fundamentalističkih tendencija na reproduktivna i seksualna prava; o ženskoj solidarnosti protiv konzervativnih i fundamentalističkih tendencija i to u Beogradu, Novom Pazaru, Tutinu, Leskovcu.

Takođe su organizovana su tri međunarodna okrugla stola:

Preteći znaci verskog fundamentalizma, konzervativizma i retrogradnih tendencija na prostoru bivše Jugoslavije: u Novom Sadu, 23. aprila 2004.; uz učešće aktivistkinja i ekspertkinja iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Srbije; ovom okruglom stolu prisustvovalo je oko 60 osoba.

Globalizacija konzervativizma i fundamentalizama i alternative: U Beogradu, 28. maja 2004.; panelistkinje su bile iz Velike Britanije, SAD-a, Hrvatske i Srbije uz prisustvo 60 žena.

Konzervativne tendencije i alternative: u Novom Pazaru, 1. juna 2004. panelisti/kinje su bile/i iz Alžira, Argentine, Hrvatske i Srbije a prisustvovalo je 80 osoba.

Organizovana je i serija predavanja o rastu fundamentalističkih tendencija.

Međutim, jačanje retrogradnih tendencija kako na globalnom, tako i na lokalnom i regionalnom planu, i njihov krajnje negativan učinak, nametnuo je potrebu za još većim osposobljavanjem aktivistkinja Mreže Žena u crnom da prepoznaju retrogradne tendencije. S tim u vezi se nametnula i potreba da se pokreću zajedničke kampanje i zakonodavne inicijative protiv rastuće klerikalizacije društva u Srbiji, pružanjem zajedničke podrške žrtvama fundamentalističkog nasilja i represije nad ženama, kao i jačanjem solidarnih feminističkih koalicija i uzajamne podrške kako na lokalnom, tako i regionalnom i globalnom planu. Zbog toga je organizovana i serija treninga.

a) Treninzi

7, 8. i 9. aprila 2006. – održan prvi trening u Beogradu „Preteći znaci fundamentalizama – feministički odgovori“. Bio je to prvi trening na ovu temu za aktivistkinje Mreže Žena u crnom i sastojao se od deset interaktivnih predavanja o važnim pitanjima u vezi fundamentalizama, njihovih ciljeva i metoda, kao i odgovorima na fundamentalističke pretnje, tendencije i pokrete. Predavači/ce su bili stručnjaci/kinje iz oblasti istorije, sociologije i filozofije iz Srbije, Alžira/Francuske i Hrvatske. Seminar je pohađalo 57 aktivistkinja Mreže Žena u crnom iz 20 gradova Srbije, kao i sa Kosova i iz Crne Gore.

28, 29. i 30. aprila 2006. – održan drugi trening (takođe u Beogradu) pod istim nazivom. Teme ovog treninga su između ostalog bile: fundamentalizam – ukidanje sekularne države i sekularnog društva; fundamentalizam Srpske pravoslavne crkve i feminističke alternative; zloupotreba religije u političke svrhe; patrijarhat, fundamentalizam i rat u Italiji; religiozna levica; žene i fundamentalizam. Radionice i predavanja su držali eksperti/kinje i aktivisti/kinje iz Mreže Žena u crnom iz Srbije, Italije, SAD-a i Hrvatske. Učestvovalo je 57 žena iz 14 gradova iz Srbije, kao i iz Crne Gore, Bosne i Hercegovine i Italije. Nakog treninga došlo je do primene stečenih znanja i iskustava.

b) Seminari

2, 3. i 4. jun 2006.: Sijarinska banja na jugu Srbije – održan prvi regionalni seminar na temu *Preteći znaci fundamentalizma – feministički odgovori*. Predavanja i radionice su obrađivali teme u vezi fundamentalizama i ukida-

nja sekularne države i društva, o ulozi Srpske pravoslavne crkve u raspadu bivše Jugoslavije (pri čemu je prikazan i film Helsinškog komiteta za ljudska prava u Srbiji na tu temu), identiteti: nametnuti i/li izabrani?, fundamentalistički napad na ženska ljudska prava i gušenje reproduktivnih i seksualnih prava i feminističke alternative fundamentalizmu. Seminar su pohađale 34 žene iz 8 gradova. Planirano je da se tokom 2007. održi još najmanje pet regionalnih seminara u svim delovima Srbije.

c) Predavanja, panel diskusije i debate (2006.)

8. mart : „Ženskom solidarnošću protiv rastućeg fundamentalizma i gušenja reproduktivnih i seksualnih prava“ - panel diskusija održana u Beogradu, učestvovalo 48 aktivistkinja.

6. april – „Nove strategije fundamentalizma u Evropi i severnoj Americi: napad na demokratiju, osnovna ljudska i ženska ljudska prava i feminističke strategije protiv fundamentalizma“ – predavanje je u Beogradu održala osnivačica Mreže Žene koje žive pod muslimanskim zakonima. Predavanju je prisustvovalo 30 aktivistkinja.

12. april – Uz učešće stručnjaka/inja, aktivista/kinja i predstavnika/ca medija u Beogradu je održana javna diskusija o zakonu o crkvama i verskim zajednicama.

U ovom segmentu aktivnosti učestvovalo je preko 450 osoba(456) od toga najvećim delom žene.

II Aktivnosti lobiranja

Koalicija za sekularnu državu

Kao odgovor na predlog Zakona o crkvama i verskim zajednicama, Žene u crnom su organizovale aktivnosti senzibilizovanja javnosti i oformile koaliciju solidarnosti za očuvanje sekularnosti države. Održano je pet javnih sastanaka Koalicije na kojima je raspravljano o mogućnostima zajedničkih aktivnosti. Rezultat ovog zajedničkog rada Koalicije je bilo formulisane predloga amandamana na pomenuti zakon. Lobirale smo kod grupe skupštinskih poslanika da zastupaju ove amandmane u Skupštini Srbije. Nakon usvajanja zakona, Koalicija je angažovala advokata koji trenutno istražuje mogućnost obraćanja Vrhovnom sudu u cilju povlačenja zakona zbog neustavnosti.

Žene u crnom, 1991 →

III Ulične akcije (2006.)

8. mart: održan ženski mirovni performans na Trgu Republike u Beogradu protiv klerikalizacije društva u Srbiji, pod nazivom „Naučila sam lekciju“ – izveo Institut za društveno angažovanu umetnost. Performans je bio usmeren protiv klerikalizacije društva i predloga zakona o crkvama i verskim zajednicama. U akciji su učestvovala i aktivistkinje Mreže Žena u crnom iz 20 gradova Srbije, kao i aktivistkinje autonomnih ženskih grupa iz Beograda.

8. mart: „Nećemo unazad, branimo svoja prava“ – ženski mirovni marš glavnim ulicama Beograda.

29. april: „Hoćemo demokratiju – ne teokratiju“ – protest i performans na Trgu republike u Beogradu protiv usvajanja Zakona o crkvama i verskim zajednicama. U ovoj akciji su učestvovala aktivistkinje Mreže Žena u crnom iz cele Srbije.

27. maj: „Rađamo ako želimo, kada želimo i sa kim želimo“ – akcija deljenja letaka sa podacima o abortusu koje su sakupile žene iz Mreže Žena u crnom iz 20 gradova Srbije. I ova akcija je bila usmerena protiv klerikalizacije države, propagande klero-nacionalističkih institucija i klero-fašističkih snaga, koje se zalažu za zabranu abortusa i politiku podsticanja nataliteta u Srbiji.

21. jun: „Žene – ni kurve ni svete“ – ženski performans Dah teatra i Žena u crnom protiv Zakona o crkvama i verskim zajednicama, protiv zloupotrebe religije u političke svrhe i za sekularnu državu (potpunu odvojenost crkve od države) i ženska ljudska prava.

IV Izdavaštvo

„Preteći znaci fundamentalizma i feministički odgovori“ – zbornik na 244 strana koji se sastoji iz tri poglavlja: „Fundamentalizam: pojam, karakteristike, načini i polja delovanja“, „Fundamentalizam: napad na demokratiju i osnovna ljudska prava; represija nad reproduktivnim i seksualnim pravima“ i „Fundamentalizmi i feministički odgovori“

Knjižica manjeg obima „Preteći znaci fundamentalizma i feministički odgovori“.

Brojni leci i brošure, deljeni u gore pomenutim uličnim akcijama.

Planirano je da se u 2007. godini program proširi i na Bosnu i Hercegovinu i Kosovo u saradnji sa srodnim organizacijama.

Moć i drugost – obrazovanje za demokratiju

Moć i drugost

Ovaj edukativni projekat se odvijao od marta do novembra 2001. godine i to u tri pogranične regije u Srbiji (Sandžaku, Južnoj Srbiji i Banatu). Budući da je sastav stanovništva u sve tri regije izrazito heterogen – u etničkom, konfesionalnom, jezičkom, kulturalnom pogledu. Sadržaj svih ovih radionica bio je usmeren ka prepoznavanju svih tih različitosti kao osnove za kreativan dijalog i suživot.

Projekat se odvijao u tri faze: prva se sastojala u radionicama istog sadržaja u sve tri regije (o stereotipima i predrasudama, o suživotu u različitostima), dok je sadržaj druge faze definisan u zavisnosti od potreba aktivistkinja pomenutih regija (rod i nacija, odnos prema drugima; dodir sa drugim kulturama, odučavanje od patrijarhata, itd.). U trećoj fazi održane su diskusije i radionice u kojima su učestvovalе žene iz sve tri regije: identiteti, suočavanje s prošlošću, modeli tranzicione pravde/načini zadovoljavanja pravde, kulturne i političke konsekvence 11. septembra 2001. godine.

U okviru ovog projekta ukupno je realizovana 21 radionica, uz učešće 223 žena iz 37 mesta iz pomenutih pograničnih područja.

Obrazovanje za demokratiju – pravo u svakodnevnici (Street Law)

Edukativni program za prosvetne radnice/ke koji je realizovan od oktobra 2002. do juna 2003. godine u saradnji sa Forumom za slobodu odgoja iz Zagreba. Ministarstvo prosvete i sporta Republike Srbije verifikovalo je program kao oblik stručnog usavršavanja prosvetnih radnika/ca i njihovog osposobljavanja za primenu interaktivni i participativnih metoda u obrazovanju za demokratiju i ljudska prava.

U sklopu ovog edukativnog projekta, održana su dva ciklusa radionica: novembra i decembra 2002. godine a potom je usledila praktična primena stečenih znanja i veština u srednjim i osnovnim školama u oko tridesetak gradova u Srbiji. Od ukupno 61 učesnika/ce (najvećim delom nastavnica/ka srednjih škola i viših razreda osnovne škole, kao i nekoliko studenata/kinja

društvenih i pedagoških usmerenja) 58 je uspešno završilo edukaciju i steklo javno priznate sertifikate. Polaznice/i edukacije održale/i su u periodu trajanja projekta ukupno 325 radionica u 31 gradu a sertifikati su im dodeljeni maja 2003. godine u Beogradu.

Naredna faza projekta započela je februara 2004. godine. Radilo se o pripremi programa edukacije (trening za trener/ke) za prosvetne radnice/ke, koji će se osposobiti za edukativni rad, pre svega u lokalnim zajednicama. U ovoj fazi projekta edukatori i edukatorke iz Forum za slobodu odgoja obavljale/i stalne konsultacije sa polaznicama/ima ove faze.

U drugoj polovini aprila 2004. godine organizovan je seminar u Beogradu. Nakon uspešno položenih ispita 26 najuspešnijih polaznika/ca programa osposobljavanja za primenu participativnih i interaktivnih metoda u formalnom i neformalnom obrazovanju (najvećim delom nastavnika/ca iz svih delova Srbije) steklo je krajem aprila zvanje trenera/ke u programu Pravo u svakodnevnicu, čime su osposobljen i/e za samostalnu edukaciju novih polaznika/ca. Program osposobljavanja sproveden je u saradnji sa Forumom za slobodu odgoja iz Zagreba. Od oktobra do kraja decembra 2004. osposobljene edukatorke i edukatori realizovale/i su 27 radionica sa romskom populacijom u Beogradu, Kragujevcu i Nišu.

Nažalost, nakon dolaska na vlast sadašnje vlade (januar 2004) ovaj naš program, kao i mnogi drugi slični edukativni programi civilnog društva, nisu više uvrštavani u katalog Ministarstva prosvete Republike Srbije. I ova činjenica ukazuje na retrogradne procese koji možda najozbiljnije pogađaju obrazovni sistem i održavaju kontinuitet sa politikom rata, nacionalizma, ksenobobije, klerikalizma, militarizma u Srbiji.

Međutim, edukatori/tke i dalje realizuju program u neformalnim alternativnim inicijativama i prostorima.

Uzajamna podrška – ženska solidarnost na delu

U cilju osnaživanja žena, podsticanja autonomije, mirovne politike u svakodnevnom životu, stvaranje javnih prostora za žene, a posebno podsticanje osnivanja autonomnih ženskih grupa, podrške grupama u nastajanju, ali i jačanja civilnog društva i solidarnih koalicija unutar njega, ova edukativna aktivnost odvija se od početka 2001. Do sada je održano preko 50 radionica/predavanja radionica i predavanja u Futogu, Novom Sadu, Gospođincima, Zaječaru, Zrenjaninu, Lebanu, Leskovcu, Vlasotincu, Vladičinom Hanu, Bojniku, Beloj Ckvi, Prijepolju, Vranju, Tutinu, Beogradu, Užice, Kikinda (Srbija), kao i u Pljevljima, Nikšiću, Cetinju, Kotoru (Crna Gora). U mnogim od pomenutih mesta radionice i predavanja održani su po više puta.

Sadržaj radionica i predavanja definiše se u dogovoru sa ženama (i muškarcima) iz lokalne zajednice, ali i otvaranje tema značajnih za civilno društvo, ženski autonomni pokret; uglavnom se radi o temama koje su u fokusu rada Žena u crnom:

- ženska mirovna politika
- suočavanje s prošlošću
- feminizam i globalizacija
- militarizam i alternative
- alterglobalistički pokret
- antifašizam i solidarnost
- globalizacija i ženska ljudska prava
- globalizacija i žensko zdravlje
- globalizacija i reproduktivna prava
- o jednakopravnosti seksualnih izbora (LGBT pravima)
- reproduktivna prava/crkva/kleronacionalizam – feministički odgovori žena
- ženski aktivizam: pre rata, tokom rata, u postratnom periodu
- patrijarhat i feminističke alternative
- odnos majke i ćerke
- o stereotipima i predrasudama, o multikulturalizmu/interkulturalizmu

Za razliku od ostalih edukativnih segmenata, Žene u crnom uglavnom ne organizuju gore navedene aktivnosti već idu po 'pozivu', bilo da drže predavanja ili radionice. Do sada smo održale oko 50 edukativnih aktivnosti sa preko 1000 učesnica/ka jer je teško utvrditi tačan broj. Valja napomenuti da aktivistkinje (i aktivisti iz navedenih gradova) inače učestvuju u edukativnim aktivnostima istog ili sličnog sadržaja koji se organizuju van njihovog mesta boravka, ali zbog važnosti teme, organizuju predavanja i radionice u mestu gde rade i žive.

Ostale aktivnosti u okviru uzajamne podrške (kampanje, zakonodavne inicijative, peticije, itd.) svrstane su u ostale segmente rada Žena u crnom, dok se u ovom navedene isključivo edukativne aktivnosti.

Interne radionice

Pored redovnih sastanaka, unutar grupe održavamo veoma često predavanja, radionice, diskusije kako o politici odnosa tako i veoma raznovrsnom spektru pitanja. Predavači/ce ili koordinatori/ke su ili iz ŽuC-a, ili iz srodnih grupa iz Beograda ili pak, prijatelji/ce iz inostranstva.

Brojna su pitanja kojima smo se bavile u okviru ovog segmenta rada. Ne navodimo ih, kao ni mnoge druge naše aktivnosti u prethodnih petnaest godina. Nadamo se da ova publikacija pruža dosta dobar uvid kako u aktivnosti tako i u stavove i vrednosti Žena u crnom.

Prigovor savesti i antimilitarizam

Od 1991. do 1996.

Već od oktobra 1991. javno smo izrazile solidarnost sa pobunjenicima protiv rata, svim muškarcima koji odbijaju da idu na front, zahtevajući amnestiju za dezertere, kao i prekid nasilne mobilizacije za rat.

Počev od kraja 1991. godine pri Ženama u crnom deluje muška grupa za podršku i zajedno organizujemo konkretne oblike rada i pomoći:

- pružanje moralne, emotivne i političke podrške dezerterima i prigovaračima,
- kontrainformacija/alternativne informacije posredstvom pisanja izveštaja o stanju ljudskih prava dezertera i prigovarača savesti, o nasilnoj mobilizaciji izbeglica, kako za međunarodne antimilitarističke mreže i mreže za ljudska prava, tako i za relevantne međunarodne institucije (Evropski biro za prigovor savesti pri Savetu Evrope, Amnesty International, itd.)
- kontakti sa ugroženima i njihovim zastupnicima (azilanti, dezerteri, povratnici, advokatske kancelarije, biro za ljudska prava),
- saradnja sa drugim grupama u zemlji, posebno na prostoru bivše Jugoslavije koje se bave istim ili sličnim pitanjima,
- antimilitaristička edukacija.

Od 1996. do 1999.

Od 1996. objavljuje se časopis za antimilitarizam i prigovor savesti PRIGOVOR (do sada je objavljeno devet brojeva).

Iste godine počinje redovno obeležavanje 15. maja - Međunarodnog dana prigovora savesti i promovisanje ideja na koncertima, javnim prostorima, muzičkim festivalima.

Aktivisti/kinje učestvuju na seminarima o prigovoru savesti, kako u Evropi tako i u vanevropskim zemljama, uspostavljaju se veoma trajni i solidni odnosi uzajamne podrške, saradnje i zajedničkog rada sa antimilitarističkim mrežama u celoj Evropi, a posebno u Nemačkoj i Španiji.

U cilju što boljeg funkcionisanja neformalne mreže, do kraja 1996. održana su i tri skupa, uglavnom sa oko tridesetak mladih aktivista/kinja iz oko desetak gradova Srbije.

Tokom intervencije NATO-a nastavljen je rad mreže solidarne podrške i

konkretne pomoći mladićima koji su odbijali mobilizaciju, i u tu svrhu par naših aktivista osnovalo je Safe house u Budimpešti.

Od 1999 do sada:

Od kraja 1999. počinje organizovaniji rad Mreže za prigovor savesti i u tom smislu održano je više skupova: maja 2000. u Studenici kod Kraljeva, avgusta 2000. na Vučju, Crna Gora, i maja 2001. na Srebrnom jezeru, Istočna Srbija. Pored toga Mreža je pokrenula i veći broj kampanja: za priznavanje prava na prigovor savesti, maja 2000. u više od dvadeset gradova Srbije i Crne Gore, kao i decembra 2000. i januara 2001. u preko trideset gradova u Srbiji.

Od decembra 2000. do maja 2001. trajalo je prikupljanje potpisa za skraćenje vojnog roka i priznavanje prava na prigovor savesti; akcija je realizovana, zajedno sa drugima, u desetinama gradova u celoj Srbiji i imala je veoma značajan uticaj i na demilitarizaciju svesti, suočavanje s prošlošću, a pre svega na senzibilizovanje javnosti za pitanje prigovora savesti.

Edukativni rad na demilitarizaciji svesti i dekonstrukciji patrijarhata nastavljen je i tokom 2003. serijom radionica u raznim delovima Srbije. Ove radionice uglavnom su namenjene mladima. Nastavljena je i saradnja sa drugim organizacijama koje se bave ovim pitanjem na zakonodavnom planu.

U ovom periodu održana su i dva feminističko-antimilitaristička skupa o kojima je bilo i reči u prethodnim segmentima.

Civilna služba priznata je septembra 2003. godine. U ovom periodu najveći deo aktivnosti sastojao se u pomoć pri pisanju zahteva za civilnu službu, u širenju informacija pre svega putem predavanja, tribina, medija i mreža. Zahvaljujući pritisku civilnog društva najveći deo mladića (više od 60%) sada se u Srbiji odlučuje za civilnu službu. Zbog diskriminatorskih odredbi za prigovarače savesti (što se ogleda pre svega u dužini službe) nastavljena je kampanja za jednakopravnost vojnog roka i civilne službe.

Nastavljena su naša zalaganja za reformu vojske, za civilnu i demokratsku kontrolu nad oružanim snagama, za smanjenje vojnih troškova i preusmeravanje u civilne svrhe, ali pre svega za totalni prigovor savesti. Antimilitaristička inicijativa 'Ne vojsci!' održana je marta i aprila 2005. godine u vidu prikupljanja potpisa za ukidanje vojnog roka (totalni prigovor savesti).

U okviru akcija međunarodne antimilitarističke solidarnosti sa prigovaračima iz raznih zemalja na poziv WRI (Međunarodna internacionala protiv-

nika/ca rata) Žene u crnom su organizovale svakog 15. maja – međunarodnog dana prigovora savesti akcije međunarodne antimilitarističke solidarnosti sa prigovaračima iz Izraela, Čilea, Kolumbije, Turske, itd.

Edukativne aktivnosti: nakon priznavanja prava na prigovor savesti, Žene u crnom su se usredsredile na razne vidove antimilitarističke edukacije, od kojih izdvajamo sledeće o kojima je već bilo reči:

Sve za mir, zdravlje i znanje – ništa za naoružanje! – međunarodne konferencije koje organizujemo svakog maja od 2002. godine do sada (ukupno pet konferencija).

Globalizujmo feminizam i antimilitarizam – 29.–31. marta 2002 u Beogradu uz učešće aktivistkinja Međunarodne mreže Žena u crnom iz Italije kao i Mreže žena u crnom iz Srbije i Crne Gore.

Globalizujmo feminizam i antimilitarizam – međunarodni susret održan u Beogradu od 26. 12.– 3.1.2004. na kojem su učestvovalе aktivistkinje Žena u crnom iz Italije, Bosne i Hercegovine, Slovenije, SAD-a, Hrvatske, Nemačke, Srbije i Crne Gore.

Na obe konferenciji bilo je reči o globalnoj feminističko-antimilitarističkoj solidarnosti, o globalnoj i regionalnoj militarizaciji, o alterglobalističkom pokretu i delovanju feminističkih mreža, itd.

Društvo bez vojnika: militarizam i alternative - konferencija održana u Beogradu 14. i 15. februara 2004. na kojoj je bilo reči o prigovoru savesti, vojsci i diskriminaciji, demilitarizaciji na svim nivoima, itd.

Seminari i radionice o prigovoru saveti, militarizaciji, alternativama, od kojih navodimo sledeće:

– *Militarizam i alternative* – celodnevni seminari održani u Leskovcu, kao i u mnogim drugim gradovima (Tutin, Leskovac, Novi Sad, Novi Pazar) tokom 2004, 2005 i 2006;

– *Odnos majka – sin: preispitivanje patrijarhalnih vrednosti na relaciji majka – sin*, o reprodukciji patrijarhalnih obrazaca preko vaspitanja, posebno muške dece, o modelima muškosti, o promeni odnosa žena prema vojsci nakon iskustva ratova na prostoru bivše Jugoslavije; celodnevne radionice su održane tokom novembra 2004. u četiri grada u Srbiji (Leskovac, Zaječar, Negotin i Vlasotince);

– *Drugi: od patrijarhalne konstrukcije do alternativne politike* – seminar od 14. do 18. aprila 2006. u Banji Vrujci (Srbija) o povezanosti muških rodni

Žene u ratu, 1991 →

uloga i militarizacije, o posledicama militarizacije rodnih uloga, o homofobiji u militarizovanom društvu, o alternativama militarizmu i militarizaciji.

– *Mirovni kamp mladih – Militarizam i alternative* – radionice i predavanja održani od 14. d 19. jula 2006. na Divčibarama (Srbija).

Pored toga, održani su brojne druge aktivnosti antimilitarističkog karaktera: tribine, predavanja, ulične akcije antimilitarističkog karaktera, izdavački poduhvati, izložbe o kojima se govori i u drugim poglavljima.

Podrška žrtvama rata – podrška izbeglicama i raseljenima

Od 1993. do 1997. intenzivno smo pružale organizovanu podršku i pomoć izbeglicama smeštenima u izbegličkim kampovima u unutrašnjosti Srbije. Navešćemo neke od tih aktivnosti:

– *Raspodela humanitarne pomoći*: izbeglicama i raseljenima zahvaljujući solidarnoj podršci međunarodnih mirovnih i ženskih mreža,

– *„Budimo kreativne zajedno“* – projekt pomoći i samopomoći ženama izbeglicama (žene izbeglice izrađivale su umetničke rukotvorine kao i mirovne ženske simbole koje smo plasirale preko naših međunarodnih kontakata i mreža);

– *„Sjećam se...“* – zbornik ženskih sjećanja, izbeglice su crtale i pisale ono što ne žele da zaborave iz vremena pre rata;

– *„Prozor u svet“* – obezbeđivanje naočara za 300 ljudi u tri izbeglička kampa; nabavka dnevnih i sedmičnih novina i časopisa u cilju informisanja;

– *„Mi smo“* – zahvaljujući podršci švajcarske režiserke i aktivistkinje iz naše mreže realizovane su pozorišne predstave sa devojčicama i dečacima iz izbegličkih kampova;

– *„Usvojimo mir – kumstva na daljinu“* – projekat pomoći za više desetina izbegličkih porodica od strane porodica iz Italije i Švajcarske;

– *„Vuk Samotnjak“* – foto sekcija u izbegličkom kampu gde su deca učila, radila i osposobljavala se za budućnost, radeći kao fotografi/kinje;

U ovom periodu bila je organizovana i pomoć invalidima – civilnim žrtvama rata poreklom iz Hrvatske i BiH a smeštenim u bolnici 'Rudo' u Beogradu.

Od 1997. do danas pružale smo povremeno, u skromnijem obimu, pomoć izbeglicama i raseljenima iz Krajine i sa Kosova.

Tokom 2001. godine pružale smo pomoć i podršku raseljenim licima sa Kosova, tako da je projekat pomoći i samopomoći bio usmeren ka licima smeštenim u sportskom centru 'Pinki' u Zemunu i ostvarivao se u saradnji sa Udruženjem za samohrane majke iz Zemuna.

Izdavačka delatnost

Alternativna istorija: do sada smo objavile 60 izdavačkih jedinica (zbornika, časopisa, monografija, prevoda)

Od početka rada grupe zalažemo se za pluralitet istorije, za upisivanje u istoriju drugosti i različitosti.

Zbornici „Žene za mir“ prezentuju svedočenja žena o ratu, ženski otpor ratu, pre svega na prostoru bivše Jugoslavije, kao i u celom svetu. Dosada smo objavile deset zbornika:

- „Žene za mir“, 1993., 120 str., i na italijanskom i engleskom jeziku.
- „Žene za mir“, 1994., 292 str., i na engleskom i španskom
- „Žene za mir“, 1995., 296 str., i na španskom i engleskom
- „Žene za mir“, 1996., 296 str., i na engleskom i španskom
- „Žene za mir“, 1997., 309 str., i na italijanskom, engleskom i španskom
- „Žene za mir“, 1998., 310 str., i na engleskom
- „Žene za mir“, 1999., 352 str., i na engleskom
- „Žene za mir“, 2001., 440 str., i na engleskom
- „Žene za mir“, 2002., 368 str., i na engleskom
- „Žene za mir“, 2004., 310 str., i na engleskom
- „Sjećam se...“, 1995. i reprint 1996., 148 str., i na italijanskom, engleskom i španskom (svedočenje žena izbeglica)
- „Dezerteri rata u bivšoj Jugoslaviji“, zbornik, 1995, 50 str.; i na italijanskom, engleskom, španskom.

Časopisi „Žene protiv rata“

Broj 1, 1994, 102 str., prilozi i na engleskom, italijanskom i španskom

Broj 2, 1994, 102 str., prilozi na pomenutim jezicima

Broj 3-4, 1995, 104 str., prilozi na pomenutim jezicima.

Monografija Nede Božinović „Žensko pitanje u Srbiji u XIX i XX veku“, 1996. i reprint 2003., 276 str. (izdato zajedno sa Feminističkom '94).

Fotomonografija „Žene u crnom“, 2002, 89 str..

Neda Božinović: Kontinuitet borbe za mir i ženska prava, 2006, 52 str.

Žene u crnom i ženske grupe na Kosovu, 2006, 182 str.

Žene u ratu, 1991 →

Prevodi književnih dela (zajedno sa Feminističkom '94):

- Virdžinija Vulf, „Tri gvineje“, 2001.
- Odri Lord, „Sestra autsajderka“, 2002.
- Jane Barry, „Osnažene kroz pobunu“, prevod sa engleskog, 2005, 178 str

Edukativni materijal

Radi se o zbornicima tekstova najpoznatijih autorki i autora o pitanjima na kojima smo radile tokom naših edukativnih programa; predstavlja važan izvor informacija i znanja i neguje interkulturalni karakter jer uključuje autorke i autore sa svih kontinenata. Svaka od ovih izdavačkih jedinica predstavlja neku vrstu priručnika za teme kojima se bavimo.

- „Ništa nije isto kao pre 11. septembra“, zbornik, 2001, 60 str.
- „Želimo da sanjamo – želimo da se igramo“, 2002, 98. strana; prevod priručnika sa španskog jezika za neseksističko i mirovno obrazovanje
- „Ženska mirovna politika“, zbornik, 2002, 90 str.
- „Jačamo civilno društvo – stvaramo mir“, zbornik, 2002, 106 str.
- „Globalizacija: problemi, dileme, odgovori“, zbornik, 2003, 180 str.
- „Žene, zdravlje, razoružanje“, zbornik, 2003, 162 str.
- „Drugačija moć je moguća“, zbornik 2004, 78 str.
- „Žene, mir, bezednost“, zbornik 2005, 186 str.
- „Suočavanje sa prošlošću: feministički pristup“, zbornik, 232 str.
- „Gender – Nation – Identity“, zbornik na engleskom jeziku, 2005, 222 str.
- „Drugi: od patrijarhalne konstrukcije do alternativne politike“, zbornik na srpskom jeziku, zajedno sa Centar Querria iz Beograda, 2006, 208 str.
- „Preteći znaci fundamentalizama: feministički odgovori“, zbornik, 2006, 244str.

Ženske mirovne agende i kalendari

Ova izdanja nisu samo koristan materijal za beleške, podsetnici sa veoma izraženom estetskim opremom, već predstavljaju veoma važan edukativni materijal, koji promoviše kulturu mira, nenasilja, feminizma, itd.

Ženski mirovni kalendari: ukupno ih je objavljeno osam (1994, 1995, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007.)

Kalendari u proseku imaju desetak stranica i uvek sadrže principe

mirovne politike Žena u crnom, kao i međunarodne datume značajne za mirovni kao i za autonomni ženski pokret.

Ženske mirovne agende: ukupno ih je objavljeno deset (1993, 1994, 1995, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006 i 2007.)

Ženske mirovne agende imaju između 145 i 184 stranice; uvek sadrže datume koji su važni za mirovni, za feministički, alterglobalistički, ekološki pokret kao upisivanje drugosti u istoriju, jer zvanična istorija skoro isključivo piše o ratovima i nasilju a prećutkuje nenasilni otpor. Sem toga, agende su i tematski definisane i do sada su se ticale sledećih pitanja: ženski otpor ratu; nenasilni antiratni otpor u Srbiji (povodom 10 i 15 godina, tj. 2001. i 2007.), nevidljivi i vidljivi ženski mirovni angažman – Nobelovke za mir i alternativne ženske mreže; globalizacija i alterglobalizacije – mreže koje se zalažu za pravednu globalizaciju; o angažovanoj umetnosti protiv rata, nasilja, militarizma, homofobije, itd.

Ženske mirovne agende su objavljene na srpskom jeziku, ali su četiri puta bile objavljene i na engleskom. Agende se distribuiraju prijateljskim mrežama i grupama na celom području bivše Jugoslavije i jedinstvene su po svom sadržaju i formi.

Edukativne sveske

Predstavljaju važno edukativno sredstvo, mali priručnici koji sadrže opis određenih edukativnih programa (kontekst, obrazloženje, ciljeve, raspored, itd.) i služe kao radni materijal - sveske. Imaju između 10 i 30 stranica teksta a ostatak je prazan papir za pisanje.

- Žene, mir, demokratija
- Suočavanje sa prošlošću – feministički pristup
- Mir, ženska ljudska prava, solidarnost
- Ženska mirovna politika
- Preteći znaci fundamentalizama
- Ženska mirovna koalicija

Prigovor – časopis za antimilitarizam i prigovor savesti (do sada je objavljeno devet brojeva koje imaju tridesetak stranica; časopis je objavljivao u periodu od 1996. do 2002. godine.

Pored toga, u ovom periodu oblikovale smo i specifičnu estetiku anti-ratnog otpora i štampale smo: postere, razglednice, nalepnice, liflete, letke, itd. Tačan broj ovih izdavačkih jedinica teško je utvrditi, ali je izvesno da se radi o ogromnom broju.

Međunarodna mirovna politika i međunarodni odnosi

Tokom petnaest godina postojanja učestvovala/i smo na međunarodnim skupovima, kako alternativnog tako i oficijelnog karaktera. Od 2001. godine raspolažemo veoma preciznim informacijama o učešću na međunarodnim konferencijama oficijenog i alternativnog karaktera, tako da smo učestvovala/i na više od sto međunarodnih skupova, konferencija, seminara i to najviše u evropskim zemljama, ali i u SAD-a, Kanadi, Aziji, Africi, Latinskoj Americi.

Oficijelni međunarodni skupovi

Zajedno sa drugim alternativnim mrežama u cilju većeg uticaja na institucije političke moći, menjanja sadržaja politike i načina vođenja politike. Nabrojaćemo samo neke od njih:

- Beč, 1993: konferencija OUN o ljudskim pravima ;
- Kairo, 1994: Konferencija OUN o populaciji i razvoju;
- Peking, 1995: Konferencija OUN o ženama;
- Savet Evrope- Evropski biro za prigovor savesti, 1996, 1998, 2001, 2003. (sesije i seminari o prigovoru savesti);
- Ženeva, Njujork, Granada tokom 2000. i 2003. Sesije OUN o izbeglicama i ženskim ljudskim pravima;
- Brisel – Evropski parlament, 2000: Konferencija „Doprinos žena stabilnosti u Istočnoj i Jugoistočnoj Evropi“;
- Njujork, Helsinki, 2002. Sesije savetodavnog tela UNIFEM-a o ženama, miru i bezbednosti, itd.;
- Tribunal za ratne zločine u bivšoj Jugoslaviji – predavanje aktivistkinje Žena u crnom „Ne u naše ime“, Hag (2003.);
- Medijacija žena – praksa mira, Barselona, Španija (2005.) u organizaciji Vlade i Instituta za žene, Katalonija;
- SARE – Žene stvaraju mir, San Sebastijan, 2006. u organizaciji vladinog Instituta za žene, itd.

Alternativni međunarodni skupovi:

- Konferencije WRI (Internacionala protivnica/ka rata) u Tajlandu (1992.), Brazilu (1994.), Indiji (2002.), itd.;

Žene u pokretu, 1991 →

- Konferencije feminističke mreže u Španiji (1993.);
 - Skupovi pokreta za prigovor savesti antimilitarističke mreže u Španiji (MOC i OF);
 - Konferencije „Žena i zdravlje“ koje organizuje Ženska globalna mreža za reproduktivna prava: Brazil (1997.), Toronto (2002.); Amsterdam (2003.)
 - Letnje Škole demokratije u Hrvatskoj: 1996, 1997, 2000, 2002, 2004, 2005;
 - Četvrta skupština Helsinškog parlamenta, održana u Tuzli, BiH, 1995; - Permanentni tribunal naroda (Barselona 1995.);
 - Evropski kongres mira (Oldenburg, 1996.);
 - Mirovne konferencije, debate u okviru godišnjeg Mirovnog marša Peruća– Asizi, Italija;
 - Alternativni forum Evropske Unije, Madrid 1995;
 - Alterglobalistički skupovi – Socijalni forumi: Firenca, 2002, Barselona (2003), Riva del Garda (2003.), Pariz (2003.);
 - Svetski tribunal žena, protiv rata (The World Court of Women), Južnoafrička Republika (2001.);
 - Antimilitaristički skup u organizaciji Međunarodne dezerterske mreže, Frankfurt (2003);
 - Međunarodni mirovni forum, Istambul (2003.);
 - Žene koje menjaju svet, Amnesty International, Madrid (2004.);
 - Forum protiv rata, Firenca (2005.);
 - Skupovi Mreže za nenasilne mirovne snage (Nonviolent Peace Forces) u Velikoj Britaniji (2003) i u Klužu, Rumunija (2005.);
 - Ženski pokret i donatorska politika, Amsterdam (2004.);
 - Forum nevladinih organizacija 'Peking plus 10, Ženeva (2004.), Njujork (2005.);
 - Braniteljke ženskih ljudskih prava, Šri Lanka (2005.);
 - Zagreb Pride, učešće svake godine povodom 27. juna – Međunarodnog dana ponosa LGBT.
- kao i na brojnim drugim konferencijama i seminarima na prostoru bivše Jugoslavije, a pre svega u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj.

Članstvo u međunarodnim alternativnim mrežama:

- Međunarodna mreža Ženske solidarnosti protiv rata/Međunarodna mreža Žena u crnom;
- Međunarodna internacionala protivnica/ka rata (WRI- War Resister's International);
- Ženska globalna mreža za reproduktivna prava (WGNRR- Women's Global Network for Reproductive Rights);
- Međunarodno udruženje za pomirenje i Međunarodni biro za mir (IFOR/PBI; – International Federation for Reconciliation);
- Žene protiv fundamentalizma/Žene koje žive pod muslimanskim zakonima (WLUM- Women Living Under Muslim Laws) ;
- Nenasilne mirovne snage (NP) – Nonviolent Peace Force, itd.

Aktivističke mirovne turneje – internacionalistička solidarnost

Od početka rada Žena u crnom posvećuju veoma veliku pažnju ovom vidu uzajamne podrške, solidarnosti i saradnje. Ona se uvek odvijala dvo-smerno – u vidu aktivističkih turneja po zemljama Zapadne Evrope i to naj-više u Italiji, Španiji, Nemačkoj, ali i po SAD-, kao i dolascima aktivistkinja i aktivista međunarodnih mirovnih, feminističkih, alterglobalističkih i drugih mreža.

Posete i turneje su predstavljale vid podrške, planiranje zajedničkih aktivnosti, uzajamno informisanje o regionalnim i globalnim političkim tendencijama. Obično su to bile grupne posete, ali i pojedinačne; aktivistkinje su boravile u trajanju od nekoliko dana pa do nekoliko meseci. Tokom ovih 'bilateralnih' poseta, obično su organizovane aktivističke turneje po raznim delovima Srbije, to jest gradovima u kojima deluje grupe u okviru Mreža Žena u crnom u Srbiji. Ovakav vid razmene i saradnje predstavljao je ogromnu podršku Ženama u crnom i uopšte civilnom društvu u Srbiji, naročito u periodima tenzija, represije režima, kao i za vreme međunarodnih sankcija. Za vreme ovih poseta organizovani su susreti, predavanja, radionice i to naj-češće o ženskoj mirovnoj politici, jačanju mreže, o ženskom otporu svih vidovima nacionalizma, fundamentalizma, militarizma.

Najčešće posete aktivistkinje bile su iz sledećih zemalja:

- Mreža Žena u crnom iz Italije (svake godine više puta), Španije, Velike

Britanije, Izraela, SAD-a, Belgije, Danske, Kolumbije;

– Žene koje žive pod muslimanskim zakonima i to iz sledećih zemalja: Alžira, Francuske, Velike Britanije;

– Antimilitarističke mreže: Mreže za prigovor savesti i Mreža za prigovor savesti na vojne troškove iz Španije; Međunarodna internacionala protivnica/ka rata (WRI) iz Velike Britanije, Nemačke, Norveške, SAD-a; Međunarodna mreža dezertera iz Nemačke;

– Međunarodne mreže za ljudska prava: najčešće su boravile u posetu aktivisti/kinje Amnesti Internešenela (Amnesty International);

– Alterglobalističke mreže: aktivisti i aktivistkinje iz Italije, Nemačke, SAD-a;

– Ženska globalna mreža za reproduktivna prava: aktivistkinje iz Holandije i Argentine.

Pored toga, međunarodni mirovni karavani predstavljali su snažnu podršku Ženama u crnom i civilnom društvu Srbije. Među njima izdvajamo: mirovne karavane italijanskih pacifista/kinja (1992, 1993, 1994, 1999), mirovni karavan/konvoj 'Mir sada' u organizaciji nemačkih pacifista tokom bombardovanja 1999; karavan za Palestinu– karavan za ljudska prava (2005) itd.

Nagrade/priznanja

Od početka rada, Žene u crnom (1991.) su imale veoma značajnu podršku antiratnog i feminističkog pokreta iz mnogih evropskih zemalja kao i SAD-a. Zajedno smo gradile/e mreže protiv rata, svih vidova nacionalizma, fundamentalizma, militarizma. Isto smo radile i na lokalnom i regionalnom nivou. Od početka smo gradile mreže uzajamne podrške, solidarnosti i prijateljstva. Na međunarodnom nivou bile smo vidljive i dobile smo priznanja pojedinih institucija. Međutim, u Srbiji, i pored smene diktatorskog režima, nikada nismo dobile neko institucionalno priznanje. Od brojnih nagrada i priznanja, izdvajamo sledeće:

– *Počasno predsedništvo 1993*: Udruženje Gandhi/M. L.King/B. Khan iz Breše/Brescia, Italija dodelilo je Ženama u crnom iz Beograda počasno predsedništvo za 1993. godinu zbog antiratnog otpora.

– *Mirovna nagrada za 1994*: Žene u crnom iz Izraela dodelile su decembra 1994. Ženama u crnom iz Beograda mirovnu nagradu za 'uporno protivljenje militarističkom režimu Srbije i aktivnu solidarnost sa ženama iz bivše Jugoslavije'.

– *Nominacija za alternativnu Nobelovu nagradu, 1994:* Iste godine smo bile nominovane za alternativnu Nobelovu nagradu za mir od strane WRI/War Resisters International/Međunarodna internacionala protivnika/ca rata.

– *Milenijumska nagrada za mir:* 2001. godine ju je po prvi put dodelio Unifem, specijalizovana agencija UN za žene. U ime Međunarodne mreže Žena u crnom, nagradu su primile Žene u crnom iz Beograda 8. marta 2001. u Palati UN u Njujorku. Nagrada je dodeljena za 'antiratni otpor, za građenje mreža ženske solidarnosti protiv rata iznad svih državnih, etničkih, verskih podela i barijera, granica, pripadnosti, za nenasilnu politiku, za stalno zalaganje u izgradnji i stvaranju mira, za stvaranje ženskih mirovnih saveza i koalicija'.

– *Nominacija za Nobelovu nagradu za mir za 2001:* članice parlamenta Norveške, Finske i Danske predložile su maja 2001. godine Žene u crnom iz Beograda i Žene crnom iz Izraela za ovu nagradu, u znak priznanja za 'nenasilni otpor ratu, žensku solidarnost iznad svih podela i granica', itd. Takođe smo 2003. bile nominovane za Nobelovu nagradu za mir, ali od strane alternativnih mreža i organizacija.

– *Počasna građanka Tutina, 2004:* opština Tutin/Sandžak dodelila je aktivistkinji Žena u crnom titulu počasne građanke za 'otpor ratu, širenje duha tolerancije, pomoć žrtvama rata' itd.

– *Počasna građanka Granade, 2004:* Skupština opštine Granada/Španija dodelila je aktivistkinji Žena u crnom iz Beograda ovu počasnu titulu u znak priznanja za 'etičke vrednosti i neprestani napor u građenju prostora za razmenu i mirovljubivu razmenu među građankama mi građanima svih etničkih pripadnosti u rešavanju sukoba'.

– *Nominacija za Nobelovu nagradu za mir 2005 - 1000 žena za mir:* aktivistkinja Žena u crnom iz Beograda bila je jedna od nominovanih.

– *Nagrada 'Konstantin Obradović' za 2005:* Nagradu je dodelio Beogradski centar za ljudska prava iz Beograda Ženama u crnom za unapređenje ljudskih prava i kulture mira.

– *Nominacija za nagradu 'Saharov' za unapređenje mira i ljudskih prava od strane Evropskog parlamenta, 2005.*

Izložbe

U okviru estetike antiratnog otpora, vidljivosti feminističko-antimilitarističkih akcija i činova solidarnosti, Žene u crnom su prezentovale rad i u vi-

Žene u crnom, 1991 →

du izložbi fotografija: u Španiji, SAD-u, na Svetskoj izložbi EXPO 2000.u Hannoveru, Hrvatskoj, Nemačkoj, itd. Ovde su navedene izložbe u inostranstvu dok je njihov broj u zemlji bio daleko veci.

Međunarodna podrška Ženama u crnom– tokom 15 godina

Bez emotivne, moralne i političke podrške naših prijateljica i prijatelja iz cele Evrope, SAD-a, sa prostora bivše Jugoslavije, iz cele Srbije, ne bismo mogle da prebrodimo veoma velike teškoće i izazove kojima smo bile izložene u prethodnih petnaest godina. I ovim putem im se svima zahvaljujemo.

Bez solidarne pomoći feminističko-pacifističkih, antimilitarističkih, ekoloških, alterglobalističkih grupa, mreža, pojedinki i pojedinaca iz cele Evrope i SAD-a ne bismo mogle da ostvarimo mnoge od projekata navedenih u ovoj publikaciji. Zajedno smo gradile globalnu mirovnu politiku, zajedno pretvarale ogorčenost nasiljem i ratovima u nenasilne akcije i alternative. Zajedno smo verovala i verujemo da je drugačiji svet moguć!

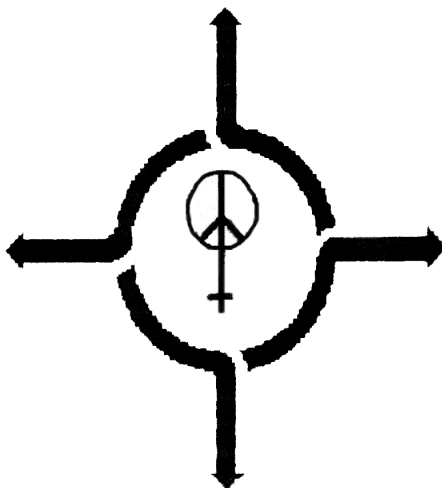
Bez finansijske pomoći institucija mnoge od naših alternativnih predloga, programa, projekata, akcija ne bismo mogle da ostvarimo. Trudile smo se da nikada ne pristanemo ne politiku ucene, uslovljavanja, već da zajedno sa međunarodnim institucijama gradimo partnerske odnose, doprinesemo demokratizaciji međunarodne pomoći, ravnopravnijim odnosima, drugačijim oblicima moći.

Pomoć su nam davale:

– Associazione M. K. Gandhi- M. L. King, Breša, Italija; – Associazione per la pace, Italija; – ARCI, Udine, Italija; – Campaña para la Objecion fiscal del Estado espanol, Španija; – CARE;– Casa per la pace, Trento ; – CFD, Bern, Švajcarska; – COC, Holandija; – Comuna di Lavis, Italija; – Connection. e.V (International Deserter's Network), Nemačka; – Casa per la pace di Modena, Italija; – Danish Peace Foundation. Danska; – Donne per la pace, Trento ; – Ecumenical Forum of European Christian Women, Švajcarska; – Evropska komisija; – Filia - Frauenstiftung, Nemačka; – Frauen Netzwerk, Wendland, Holandija; – Frauenrat für Aussenpolitik, Bazel, Švajcarska; – Frauen für den Frieden, Bazel, Švajcarska ; – Fond za otvoreno društvo Srbije; – Global Fund for Women, San Francisko – Heinrich Boell Stiftung, Nemačka;– Hands and Heart, San Francisko, SAD; – Kvinna till Kvinna, Švedska; – Le radici e le ali, Udine; – Io, donna contro la guerra, Torino; – MADRE; SAD , – Mama Cash, Ho-

landija; – Mreža Žena u crnom, Italija: Verona, Milano, Torino, Napulj, Venecija, Skio, Rim, Udine; – MOC (Movimiento de objeccion de conciencia), Madrid; – Mujeres para la salud, Valensija; – Mutter für Frieden, Duizeldorf, Nemačka; – National Endowment for the Arts and the California Arts Council, SAD; – nesco-Etzea, Alava, Španija; – OSI Budapest, Center For Publishing Development; – Plataforma de solidaridad con los pueblos de la Antigua Jugoslavia, Ekstremadura, Španija; – Quaker Peace & Service, London; – Quaker Peace & Social Witness, Velika Britanija; – Rainbow, Norveška; – Sollinger Initiative für die Opfer des Krieges auf dem Balkan, Nemačka; – The Book&Journal Project of East-West Women, Njujork; – Towae Stiftung, Heidelberg, Nemačka; – UNIFEM; – Universita popolare di Valcamonica, Italija; – Urgent Action Fund for Women's Human Rights, Velika Britanija; – WiB Friends in Göttingen, Nemačka; – WiB Friends in Oldenburg, Nemačka; – WATFI (Women's Aid to Former Yugoslavia), London; – Women Living under Muslim Laws (WLUML), Franciska, Velika Britanija; – Žene u crnom SAD: Njujork, San Francisko, Portland, Sietl; – Žena u crnom, Španija: Madrid, Santander, Saragosa, Sevilja, Valencia; – Žene u crnom, Ženeva – Žene u crnom, Lu-even, Belgija; – kao i mnoge/i prijatelj i prijateljice iz celog sveta.

Principi ženske mirovne politike (pored već navedenih)

Nisam odgovorna samo za ono što ja činim, nego i za ono što se čini u moje ime!... Nijedna vojska ne čuva mir!... Gradimo društvo bez vojnika i vojnkinja!... Proterajmo rat iz istorije i naših života!... Svaki rat je zločin; nema pravednog i opravdanog rata!... Osuditi prvo one koji su počinili zločine u naše ime a potom i sve druge!... Uvek neposlušne svim ratnicima, herojima, militaristima, nacionalistima!... Ženska solidarnost iznad svih granica i podela!... Nema demokratije bez istine o svim ratnim zločinima počinjenim u naše ime!... Nisam odgovorna samo za ono što ja činim, nego i za ono što se čini u moje ime!... Nijedna vojska ne čuva mir!... Gradimo društvo bez vojnika i vojnkinja!... Proterajmo rat iz istorije i naših života!... Svaki rat je zločin; nema pravednog i opravdanog rata!... Osuditi prvo one koji su počinili zločine u naše ime a potom i sve druge!... Uvek neposlušne svim ratnicima, herojima, militaristima, nacionalistima!... Ženska solidarnost iznad svih granica i podela!... Nema demokratije bez istine o svim ratnim zločinima počinjenim u naše ime!... Nisam odgovorna samo za ono što ja činim, nego i za ono što se čini u moje ime!... Nijedna vojska ne čuva mir!... Gradimo društvo bez vojnika i vojnkinja!... Proterajmo rat iz istorije i naših života!... Svaki rat je zločin; nema pravednog i opravdanog rata!... Osuditi prvo one koji su počinili zločine u naše ime a potom i sve druge!... Uvek neposlušne svim ratnicima, herojima, militaristima, nacionalistima!... Ženska solidarnost iznad svih granica i podela!... Nema demokratije bez istine o svim ratnim zločinima počinjenim u naše ime!... Nisam odgovorna samo za ono što ja činim, nego i za ono što se čini u moje ime!... Nijedna vojska ne čuva mir!... Gradimo društvo bez vojnika i vojnkinja!... Proterajmo rat iz istorije i naših života!... Svaki rat je zločin; nema pravednog i opravdanog rata!... Osuditi prvo one koji su počinili zločine u naše ime a potom i sve druge!... Uvek neposlušne svim ratnicima, herojima, militaristima, nacionalistima!... Ženska solidarnost iznad svih granica i podela!... Nema demokratije bez istine o svim ratnim zločinima počinjenim u naše ime!... Nisam odgovorna samo za ono što ja činim, nego i za ono što se čini u moje ime!... Nijedna vojska ne čuva mir!... Gradimo društvo bez vojnika i vojnkinja!... Proterajmo rat iz istorije i naših života!...

Feminizam Žena u crnom

Feministički angažman Žena u crnom je:

Radikalno antipatrijarhalan – jer je patrijarhat ne samo sistem nadmoći (jednog pola nad drugim, jedne klase/rase/nacije nad drugim/om), već je patrijarhat glavni uzrok rata. Zato je svaki istinski feministički angažman nužno i antiratni.

Antinacionalistički – jer je nacionalizam jedan od najvidljivijih i najrazornijih manifestacija patrijarhata. Svođenjem žena na uloge majki i supruga, na mašine za rađanje, nacionalizam oduzima ženama pravo na izbor i samoopredeljenje, kao osnovnih vrednosti feminističke misli i prakse.

Antimilitaristički – jer je militarizam naoružani patrijarhat, jer troškovi za rat, vojsku i naoružanje najviše pogađaju žene, jer se militarizam oslanja na silu i nasilje u rešavanju svih problema i sukoba, dok je feministički antimilitarizam nenasilni ženski otpor svim vojskama, vojnoj sili, nasilju. Za Žene u crnom, patrijarhalna trijada seksizam-nacionalizam-militarizam ne može se razgraditi bez feminističke analize i prakse.

Internacionalistički – solidarnost i povezanost među ženama iznad je svih rasnih/etničkih/verskih/državnih/seksualnih pripadnosti i izbora. Internacionalizam je takođe izraz negovanja zajedničkih emancipatorskih nasleđa (obeležavanje 8. marta, i dr.).

Antiklerikalni/Antifundamentalistički – za striktno odvajanje crkve od države – kroz suprotstavljanje pokušajima crkve da društvu nametne politiku koja radikalno snižava dostignuti nivo demokratije i ljudskih prava, a posebno ženskih ljudskih prava.

Alterglobalistički – umesto nepravedne neoliberalne globalizacije, Žene u crnom se zalažu za globalizaciju mira i pravde - globalizaciju kažnjivosti svih ratnih zločina, socijalne pravde, nenasilja.

Antihomofobičan – zalažemo se za jednakopravnost seksualnih manjina i izbora kao osnovnog ljudskog prava.

Žene u crnom, 1991 →

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd
061-055.2(497.1)
327.36
316.4:172.4
141.72:327.56
Zajović, Staša
Uvek neposlušne / (autorka Staša Zajović;
sarađivale/i Jovana Vuković....et al)
– Beograd: Žene u crnom, 2007
(Beograd: Standard 2). – 80 str. : ilustr. ; 21 cm
Podatak o autorki preuzet iz kolofona. -
tiraž 750.
ISBN 978-86-85451-10-2
a) Žene u crnom (Beograd)
b) Mirovni pokreti
c) Bezbednost (politika)
COBISS.SR-ID 137132300